

ДОКЛАД
ЗА ОЦЕНКА НА ЕФЕКТИВНОСТТА ОТ
СЪЗДАВАНЕТО НА СОЦИАЛНО
КООПЕРАТИВНО ПРЕДПРИЯТИЕ В ОБЛАСТТА
НА УПОТРЕБАТА НА „ЗЕЛЕНИ ОТПАДЪЦИ“

Този документ е създаден в рамките на Договор за субсидия № В2.9с.11 от 06.10.2017 г., проект „Зелена заетост при управлението на биоразградими отпадъци“ (Green_Crew), сключен между Община Серес и Министерство на икономиката и развитието, който се осъществява с финансовата подкрепа на Програма за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A „Гърция – България“ 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на публикацията се носи от Община Благоевград и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган на Програмата

БЛАГОЕВГРАД, ЯНУАРИ 2020 Г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. РЕЗЮМЕ	3
II. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩАНИЯ.....	4
III. РЕЧНИК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТЕРМИНИ.....	6
IV. ВЪВЕДЕНИЕ.....	9
1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБЩИНА БЛАГОЕВГРАД.....	10
2. ЦЕЛИ И ОБХВАТ НА ДОКЛАДА.....	14
3. МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОД.....	17
V. ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА, ПОЛИТИКИ И ПРАКТИКИ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА, СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО И В УПРАВЛЕНИЕТО НА ОТПАДЪЦИТЕ	21
1. КРЪГОВА ИКОНОМИКА.....	43
VI. ПРЕДСТАВЯНЕ НА АНАЛИЗ И ОЦЕНКА.....	49
VII. КОНСТАТАЦИИ, ИЗВОДИ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ.....	80
VIII. ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ.....	86

I. РЕЗЮМЕ

Настоящият доклад е разработен в рамките на проект: „Зелена заетост при управлението на биоразградимите отпадъци“ (Green_Crew), по Приоритетна ос 4: „Социално включване в трансграничната зона“, Тематична цел 09: „Насърчаване на социалното включване, борбата с бедността и всякакъв вид дискриминация“, Инвестиционен приоритет 9с: „Осигуряване на подкрепа за социални предприятия“, Специфична цел 9: „Разширяване на социалното предприемачество в трансграничната зона“, по Програма за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A „Гърция - България“ 2014-2020 г.

Основната цел на Доклада е да насърчи социалното предприемачество, като модел за местно развитие и децентрализация чрез информиране и повишаване на осведомеността на обществеността, относно прилагане на концепцията за биоразградимите отпадъци на местно равнище. Посредством него, Община Благоевград ще представи своите приоритети, цели и ангажименти да насърчи способностите на компаниите да интегрират социално отговорните си практики в своята дейност, с цел повишаване конкурентоспособността, устойчивостта на бизнеса и подпомагане реализацията на целите на устойчивото развитие.

Докладът съответства с изискванията, залегнали в стратегическите документи и законодателството на ЕС в областта на управлението на отпадъците, регионалната и социалната политика. Документът очертава насоки по отношение на съотносителността на планови документи, разработени и прилагани на местно ниво с общия европейски контекст на политиката за балансирано и устойчиво развитие на регионите и местните общности в ЕС. Най-общо стратегическите цели на тази политика са насочени към намаляване на икономическите, социалните и териториалните неравновесия и подобряване на жизнения стандарт. Освен по отношение хармонизацията на целите и приоритетите в контекста на регионалната политика на ЕС, докладът има за цел да даде насоки за постигане на ефективно използване на местните ресурси и устойчиво управление на отпадъците. В Република България, в т.ч. и в Община Благоевград съществува значителен потенциал за подобряване на управлението на отпадъците, по-добро използване на ресурсите, разкриване

на нови пазари и създаване на нови работни места, едновременно с намаляване на вредните въздействия на отпадъците върху околната среда.

II. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

СЪКРАЩЕНИЕ	ПЪЛНО НАИМЕНОВАНИЕ
ЕБВР	ЕВРОПЕЙСКАТА БАНКА ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И РАЗВИТИЕ
ЕИБ	ЕВРОПЕЙСКАТА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА
ЕК	ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ
ЕС	ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕФСИ	ЕВРОПЕЙСКИЯ ФОНД ЗА СТРАТЕГИЧЕСКИ ИНВЕСТИЦИИ
ЗООС	ЗАКОН ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА
ЗУО	ЗАКОН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ
ЗУТ	ЗАКОН ЗА УСТРОЙСТВО НА ТЕРИТОРИЯТА
ИУЕЕО	ИЗЛЯЗЛО ОТ УПОТРЕБА ЕЛЕКТРИЧЕСКО И ЕЛЕКТРОННО ОБОРУДВАНЕ
ИУМПС	ИЗЛЕЗЛИ ОТ УПОТРЕБА МОТОРНИ ПРЕВОЗНИ СРЕДСТВА
ЗПСИ	ЗАКОН ЗА ПРЕДПРИЯТИЯТА НА СОЦИАЛНАТА И СОЛИДАРНА ИКОНОМИКА

ОСРСУ	ОБЩИНСКА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ 2016-2020
СУ	СОЦИАЛНИ УСЛУГИ
СП	СОЦИАЛНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
МБТ	МЕХАНИЧНО-БИОЛОГИЧНО ТРЕТИРАНЕ
МСП	МАЛКИТЕ И СРЕДНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
НПУО	НАЦИОНАЛНИЯТ ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ
ОВОС	ОЦЕНКА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА
ОПР	ОБЩИНСКИ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ
ПУДООС	ПРЕДПРИЯТИЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА
РСУО	РЕГИОНАЛНО СДРУЖЕНИЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ
ПХБ	ПОЛИХЛОРИРАНИ БИФЕНИЛИ
СУ	СОЦИАЛНА УСЛУГА
СП	СОЦИАЛНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

III. РЕЧНИК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТЕРМИНИ

Биоотпадъците са част от биоразградимите битови отпадъци, и по-конкретно отпадъците от парковете и градините, хранителни и кухненски отпадъци от домакинствата, ресторантите, заведенията за обществено хранене и търговските обекти, както и подобни отпадъци от предприятията на хранително-вкусовата промишленост.

Биоразградими отпадъци са всички отпадъци, които имат способността да се разграждат анаеробно или аеробно, като хранителни и растителни отпадъци, хартия, картон и други (§ 1, т. 3 от ДР на ЗУО).

Йерархия за управление на отпадъците - описва желан приоритет в различните начини за управление на отпадъците според това как и какво те привнасят към околната среда.

Компост е богат на хумус продукт, съдържащ най-малко 15 % и не повече от 50 % сухо органично вещество от общото тегло, получен в резултат на процеса компостиране.

Компостиране е процес на контролирано аеробно, екзотермично, биологично разграждане на разделно събрани биоотпадъци с цел получаване на компост.

Разделно събиране е събирането, при което поток от отпадъци се разделя по вид и естество на отпадъците с оглед улесняване на специфично третиране (§ 1, т. 34 от ДР на ЗУО).

Регионално сдружение за управление на отпадъците - Благоевград е независима, доброволна, неправителствена организация, обединяваща на регионален принцип общини Благоевград, Симитли, Рила, Кочериново и Бобошево в усилията им за осигуряване на инвестиции за изпълнение на управленските им отговорности, свързани с опазването на околната среда от вредното въздействие на отпадъците.

Социалната и солидарна икономика е форма на предприемачество, насочено към една или няколко социални дейности и/или социални цели, осъществявани от предприятия, включително чрез производство на различни стоки или предоставяне на услуги, в сътрудничество с държавните или местните органи или самостоятелно.

Социално предприятие е предприятие, което независимо от правно организационната си форма има за предмет на дейност производство на стоки или предоставяне на услуги, като съчетава икономически резултати със социални цели, постига измерима, положителна социална добавена стойност, управлява се прозрачно с участието на членовете, работниците или служителите при вземане на управленски решения, осъществява своята икономическа дейност, като част от средносписъчния брой на персонала са лица по чл. 7, т.4 и/или като печалбата преимуществено се разходва за реализиране на социална дейност и/или социална цел, съгласно учредителния договор или устав. (§ 1, т. 5 от ЗПССИ).

Кооперативно предприятие, според определението на Международния кооперативен съюз (ICA), е „самостоятелно сдружение на хора, които доброволно се обединяват, с цел удовлетворяване на общи икономически, социални и културни потребности и стремежи посредством предприятие със съвместна собственост и демократично управление“.

Социално предприемачество е форма на предприемачество, която съвместява стопанска дейност с преследването на социални цели, в резултат на което се произвежда социална добавена стойност. (§ 1, т. 6 от ЗПССИ).

Социална добавена стойност е постигнатият социален ефект за целевата група в резултат от извършваната от социалното предприятие дейност, като се вземат предвид както положителните, така и отрицателните промени и съпътстващите ефекти в резултат от други действия или липса на действия от страна на социалното предприятие. (§ 1, т. 7 от ЗПССИ).

Уязвими групи са всички, които не успяват да получат достъп или да се възползват от възможностите, които предлагат обществото и икономиката и стават жертва или попадат

в ситуация на риск от социално изключване. Обикновено като уязвими групи се квалифицират:

- младежите: заради липсата на професионален опит и трудностите за съчетаване на работа и образование;
- хората с увреждания: заради липса на достъпна среда и обективните ограничения пред възможните варианти за заетост;
- малцинствата: заради обществените предразсъдъци и негативни нагласи;
- лицата, живеещи в отдалечени райони: заради ограничения избор на възможности за заетост, особено в тежки периоди за местната икономика;

Социални услуги са дейности в подкрепа на лицата за социално включване и самостоятелен начин на живот, които се предоставят в общността и в специализирани институции.

Устойчиво развитие е постигане на баланс между социалните и екологичните принципи, като социално оправдано и екологосъобразно икономическо развитие.

IV. ВЪВЕДЕНИЕ

1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБЩИНА БЛАГОЕВГРАД

Община Благоевград е най-голямата по население и третата по територия в рамките на област Благоевград (с площ от 621 кв. км). Разположена е в Югозападна България, в най-западната част на Рило-Родопския масив и е съставена от 26 населени места (с общо 77 441

жители – данни от м. февруари 2011 г.). Общинският център Благоевград се намира в долината на река Струма, на 360 м надморска височина в непосредствена близост до югозападните склонове на Рила, на главен път Е-79, на 100 км южно от София. Градът отстои на 27 км от границата с Република Македония, на 80 км от границата с Република Гърция и на 200 км от Солун. През града преминава река Благоевградска Бистрица.

Районът граничи с две съседни страни (Гърция и Македония), докато общината само с Република Македония, което е предпоставка за ефективното развитие на трансгранично сътрудничество. Връзката с Македония е чрез ГКПП „Златарево” и ГКПП „Станке Лисичково”.

Фиг 1. Териториален обхват на община Благоевград

Характеристики и специфичност на географския район, посочени в годишния доклад за 2014 г. на РИОСВ Благоевград за състоянието на околната среда се обуславят от: Стратегическо разположение по направленията на европейските транспортни коридори, граница с добре развитата мрежа от регионална и местна транспортна инфраструктура;

Изградената АМ “Струма”; Достъпност до железопътен транспорт и наличието на четири гранични пункта за областта и 2 за общината. Транспортните връзки се осъществяват основно по главен път Е-79 и електрифицираната ЖП линия СЕ-855, които са част от междудържавни коридори; Изграждащата се газо-снабдителна инфраструктура е основен фактор за устойчиво развитие на района. През територията преминава магистрален газопровод за Гърция; Разнообразните климатични, геоложки и хидроложки условия, уникалната флора и фауна, богатото разнообразие на видове, съобщества и природни местообитания, както и фактът, че на територията попадат Национални и Природни паркове с голяма значимост.

Икономиката на общината е относително разнообразна, с липса на ярко доминиращи индустриални отрасли. Регионът се характеризира с многоотраслова икономическа структура. По-големите действащи обекти са в сферата на хранително-вкусовата и преработвателна промишленост, текстилната промишленост, дървопреработвателната и мебелна промишленост, метало-обработката.

От една страна демографските тенденции в общината са идентични с тези за страната – сравнително ниска раждаемост, висока смъртност, неблагоприятна възрастова структура. Тези процеси са по-изразени в селата на общината.

От друга страна, демографската ситуация в Община Благоевград е резултат и от действието на фактори, специфични за общината и обусловени от нейното демографско, историко-културно и социално-икономическо развитие. Съществено влияние оказват раждаемостта и смъртността, брачността, разводимостта, миграцията, полово-възрастовата, етническа, религиозна и образователна структури на населението. Те влияят на формирането на човешките ресурси в общината, както в количествено, така и в качествено отношение.

По данни на НСИ, населението на община Благоевград към 31.12.2018 г. е:

(Брой)

Области	Общо			В градовете			В селата		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Общо за	7000039	3395701	3604338	5159129	2481128	2678001	1840910	914573	926337

страната									
Благоевград	305123	148542	156581	183143	87609	95534	121980	60933	61047
Банско	12827	6222	6605	11695	5687	6008	1132	535	597
Белица	9316	4590	4726	3024	1472	1552	6292	3118	3174
Благоевград	75329	35944	39385	69178	32796	36382	6151	3148	3003
Гоце Делчев	29859	14487	15372	18353	8703	9650	11506	5784	5722
Гърмен	14793	7322	7471	-	-	-	14793	7322	7471
Кресна	5143	2626	2517	3286	1657	1629	1857	969	888
Петрич	49530	24210	25320	27039	12899	14140	22491	11311	11180
Разлог	19294	9364	9930	11423	5489	5934	7871	3875	3996
Сандански	37400	18074	19326	25091	11963	13128	12309	6111	6198
Сатовча	14263	7104	7159	-	-	-	14263	7104	7159
Симитли	13249	6605	6644	6334	3179	3155	6915	3426	3489
Струмяни	5053	2489	2564	-	-	-	5053	2489	2564
Хаджидимово	9178	4642	4536	2481	1245	1236	6697	3397	3300
Якоруда	9889	4863	5026	5239	2519	2720	4650	2344	2306

Таблица 1. Население на община Благоевград

По данни на ГРАО-Благоевград, към 15.12.2019 г. броят на населението по постоянен и настоящ адрес в община Благоевград са 72 435 души. От тях в гр. Благоевград са 67 341 души и 5 094 в малките населени места в общината.

В резултат на временната миграция / пребиваващи без постоянна адресна регистрация голям брой студенти и ученици, обучаващи се в ЮЗУ "Неофит Рилски", Американския университет и профилираните средни училища в Благоевград, както и туристическия поток има периоди на временно увеличаване на броя на населението. Това са част от причините за разминаването на броя на жителите на община Благоевград с постоянен и настоящ адрес. Към 15.12.2019 г. жителите на община Благоевград по настоящ адрес са 81 228.

Населено място	Постоянен адрес общо	Настоящ адрес общо	Постоянен и наст. адрес в същото НМ
ГР. БЛАГОЕВГРАД	82643	74696	67341
С. БЕЛО ПОЛЕ	11986	645	589
С. БИСТРИЦА	573	68	26
С. БУЧИНО	132	47	30
С. БЪЛГАРЧЕВО	614	322	215
С. ГАБРОВО	796	44	15

С. ГОРНО ХЪРСОВО	594	131	82
С. ДЕВОЧИЦА	42	30	11
С. ДЕЛВИНО	594	91	30
С. ДРЕНКОВО	53	42	36
С. ДЪБРАВА	628	127	35
С. ЕЛЕНОВО	519	194	183
С. ЗЕЛЕНДОЛ	229	202	159
С. ИЗГРЕВ	734	588	478
С. КЛИСУРА	18	13	6
С. ЛЕШКО	1301	218	124
С. ЛИСИЯ	8	7	5
С. ЛОГОДАЖ	4601	317	170
С. МАРУЛЕВО	554	84	19
С. МОЩАНЕЦ	26	46	23
С. ОБЕЛ	38	25	19
С. ПАДЕШ	537	561	441
С. ПОКРОВНИК	3462	910	791
С. РИЛЦИ	5495	827	752
С. СЕЛИЩЕ	262	294	168
С. ЦЕРОВО	734	699	687

Всичко за общината	117173	81228	72435

Таблица 2. Население по постоянен и настоящ адрес на община Благоевград

2. ЦЕЛИ И ОБХВАТ НА ДОКЛАДА

Този документ е създаден в рамките на Договор за субсидия № В2.9с.11 от 06.10.2017 г., проект „Зелена заетост при управлението на биоразградими отпадъци“ (Green_Crew), сключен между Община Серес и Министерство на икономиката и развитието, който се осъществява с финансовата подкрепа на Програма за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A „Гърция – България“ 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

Основната цел на проекта „Зелена заетост при управлението на биоразградимите отпадъци“ (Green_Crew) е да се насърчи социалното предприемачество като модел за местно развитие и децентрализация чрез информиране и повишаване осведомеността на обществеността относно прилагането на концепцията за биоразградими отпадъци на местно ниво.

Община Благоевград е партньор по проекта с Община Серес (Гърция), Солунския университет „Аристотел“ (Факултет по Химия) и Община Нстос (Гърция).

Дейностите, заложи в проекта са свързани с популяризиране и представяне на алтернативни начини за компостиране на биоразградими отпадъци, социално предприемачество и обмяна на опит и добри практики в областта на компостирането на „зелени отпадъци“.

Докладът цели да направи оценка в следните насоки:

- Увеличаване на количествата на рециклираните и оползотворени биоразградими отпадъци чрез създаване на условия за изграждане на мрежа от съоръжения за третиране на цялото количество генерирани отпадъци, което да намали риска за населението и опазване на околната среда.
- Създаване на условия за развитие на социални предприятия в община Благоевград и припознаването им от местната общност като възможност за решение на социални проблеми, създаване на устойчиви работни места, улесняване на социалната и трудова интеграция, борба срещу бедността и социалното изключване.
- Оптимизиране на системата за разделно събиране и депониране на отпадъците на територията на община Благоевград.
- Ефективно и устойчиво управление на биоразградимите отпадъци чрез стимулиране и въвеждане на домашно компостиране.
- Намаляване на количеството на образувани и депонирани биоразградими отпадъци на територията на община Благоевград чрез предотвратяване образуването им и насърчаване на повторното им използване.
- Насочване на социалното предприемачество на територията на община Благоевград в областта на управлението на отпадъците
- Повишаване осведомеността на обществеността относно рециклирането и оползотворяването на биоразградими и зелени отпадъци.

С разработване на настоящия доклад за оценка на ефективността от създаването на социално корпоративно предприятие в областта на управлението на отпадъците на територията на община Благоевград се цели да се насърчи социалното включване, борбата с бедността и дискриминацията, да се осигури подкрепа на социални предприятия и да се разшири социалното предприемачество в трансграничната зона.

В доклада ясно се показва социалния характер на проекта, което е от решаващо значение за растежа на местната и регионалната икономика чрез интегрирана рамка за управление на отпадъците на територията на община Благоевград, която да доведе до намаляване на въздействията върху околната среда, причинени от генерираните отпадъци, подобряване на ефективността на използване на ресурсите, увеличаване отговорностите на замърсителите, стимулиране на инвестициите за управление на отпадъците.

Докладът включва описание и анализ на действащи национални, регионални и местни документи в сферата на управлението на отпадъците, социалните услуги, социалното предприемачество. Целта е изготвяне на задълбочен анализ на наличните условия (законодателство, практики, местни политики и ресурси) за създаването и развитието на местни социални предприятия, включително и такива, насочени към управлението на отпадъците като част от регионалната и местна икономика. По този начин ще бъде оценена и възможността за реалното приложение и изпълнение на регионални и местни стратегически, тактически и оперативни документи в сферата на управлението на отпадъците и социалното предприемачество.

Докладът акцентира върху предпоставките и възможностите за създаване на социално предприятия в областта на управлението на отпадъците на територията на община Благоевград.

3. МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОД

За събирането на част от информацията, включена в настоящия доклад бяха привлечени представители на неправителствения сектор, съществуващи социални предприятия в общината, институции, хора от уязвими групи. Включването им бе изцяло на доброволен принцип, водени от разбирането за важността на темата и възможностите, които създаването на социално корпоративно предприятия в областта на употребата на „зелени отпадъци“ би предоставило на местната общност.

При изготвяне на настоящия доклад бяха използвани следните методи и подходи за събиране, анализ и оценка на ефективността:

- **Кабинетно проучване** - преглед и анализ на съществуващи документи от официални и други източници, които дават детайлна представа за ситуацията по отношение на управлението на отпадъците, в т. ч. биоразградимите отпадъци на територията на община Благоевград и осигурява адекватна съдържателна рамка, в която да бъде извършена оценката, особено в частта за устойчивостта на проекта.

Кабинетното проучване обхваща:

- Документи по проекта;
- Бази данни от Националния статистически институт;
- Национален план за управление на отпадъците 2014-2020 г.;
- Общински план за развитие на Община Благоевград 2014-2020 г.;
- Програма за управление на отпадъците Община Благоевград 2015-2020 г.;
- Национален стратегически план за поетапно намаляване на количествата биоразградими отпадъци, предназначени за депониране 2010-2020 г.;
- Стратегия „Европа 2020“ на ЕС;
- Преинвестиционни проучвания за компостираща инсталация за разделно събрани биоразградими и/или зелени отпадъци, инсталация за предварително третиране на смесени битови отпадъци и анаеробна инсталация за разделно събрани биоразградими отпадъци;
- Други публични документи, свързани с управлението на отпадъците и социалното предприемачество;
- Закон за опазване на околната среда;
- Закон за управление на отпадъците;
- Подзаконови нормативни актове, свързани с управлението на отпадъците;
- Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика;

- Общинска стратегия за развитие на социалните услуги 2016 -2020 г.;
  - Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020;
  - Национална концепция за социална икономика;
  - Национална стратегия за младежта 2010-2020;
  - Дългосрочна стратегия за заетост на хората с увреждания 2011-2020;
  - Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Кооперации и реструктуриране“.
- **Работни срещи със заинтересовани страни** – през периода на извършване на оценка на ефективността са организирани регулярни работни срещи със заинтересованите страни, с цел разискване на въпроси, свързани с предпоставки и възможности за създаването на социално кооперативно предприятие в областта на управлението на отпадъците на територията на община Благоевград. В доклада са застъпени и са взети предвид гледните точки от всички участници в работните срещи по отношение на развитието на местната икономика.
- **Допитване чрез анкетно проучване** е извършено сред служители в социални услуги на територията на община Благоевград и други институции, обслужващи предимно представители на уязвими групи. Допитването е с цел да се получи допълнителна информация за нагласите и степента на информираност сред уязвимите групи относно възприемането на социалното предприемачество/участие в социално предприятие, като възможност за професионална реализация и социално включване.

- **Дълбочинни интервюта** – през периода на оценката са направени по задълбочени интервюта със заинтересованите страни и различни социални групи.
- **Посещения на място** (действащи социални предприятия на територията на община Благоевград) – за изготвяне на оценка на ефективността от създаването на социално кооперативно предприятие в областта на управлението на отпадъците на територията на община Благоевград са извършени няколко посещения на място, с цел придобиване на визуална представа.

V. ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА, ПОЛИТИКИ И ПРАКТИКИ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА, СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО И В УПРАВЛЕНИЕТО НА ОТПАДЪЦИТЕ

Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика

Законът за предприятията на социалната и солидарна икономика дефинира социалната и солидарна икономика като „...форма на предприемачество, насочено към една или няколко социални дейности и/или социални цели, осъществявани от предприятия, включително чрез производство на различни стоки или предоставяне на услуги, в сътрудничество с държавните или местните органи или самостоятелно.“ Според чл. 5 на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика „Субекти на социалната и солидарна икономика са кооперациите, юридическите лица с нестопанска цел за

осъществяване на обществено полезна дейност и социални предприятия.“ По смисъла на Закона „Социално предприятие“ е предприятие, което независимо от правоорганизационната си форма има за предмет на дейност производство на стоки или предоставяне на услуги, като съчетава икономически резултати със социални цели, постига измерима, положителна социална добавена стойност, управлява се прозрачно с участието на членовете, работниците или служителите при вземане на управленски решения...и/или като печалбата преимуществено се разходва за осъществяване на социална дейност и/или социална цел съгласно учредителния договор.“ Дефиницията за социалното предприятие в Допълнителните разпоредби на Закона включва и изискване за персонала на съответното предприятие.

Законът за опазване на околната среда (ЗООС), Законът за управление на отпадъците (ЗУО), Закона за устройство на територията (ЗУТ) и Законът за ратификация на Базелската конвенция за контрол на трансграничното движение на опасни отпадъци и тяхното обезвреждане, заедно със съответните подзаконовни нормативни актове са основното нормотворчество в областта на управление на отпадъците в България.

Закон за опазване на околната среда

Общите изисквания към опазването на всички компоненти на околната среда (въздух, води, почви, земни недра, биоразнообразие) и управлението на факторите, които оказват вредно въздействие върху нея (отпадъци, шум, химични вещества и антропогенна дейност) са въведени в ЗООС. Законът очертава принципите за защита на компонентите на околната среда – като например “устойчиво развитие“, „предимство на предотвратяване пред обезвреждане“, “замърсителят плаща” и интегрирането на политиката на опазване на околната среда в секторните и регионалните политики. Освен рамкови разпоредби относно принципите, които трябва да се спазват за опазване на околната среда (и в частност на управлението на отпадъците) и общите задължения на лицата и компетентните органи, в закона са регламентирани и процедурите по извършване на екологична оценка, оценка за въздействието върху околната среда (ОВОС) и издаване на комплексни разрешителни или лицензи.

Закон за управление на отпадъците

До приемането през септември 1997 г. на Закон за ограничаване на вредното въздействие на отпадъците върху околната среда в България липсва специална правна уредба в тази област. Законът за първи път урежда обществените отношения в сектор „Управление на отпадъците” и въвежда редица основополагащи изисквания на рамкова Директива за отпадъците 75/442/ЕЕС, в т.ч. задължения на лицата, извършващи дейности по отпадъци, информация за дейностите с отпадъци, програмиране чрез национална, общински и фирмени програми за управление на отпадъците, разрешаване и контрол на дейностите с отпадъци; внос, износ и транзитен превоз, глоби и санкции за неизпълнение. За първи път се дефинират понятията „отпадък”, „причинител” и „притежател” на отпадъци. С този закон се въвежда и принципа за „разширена отговорност на производителите“ чрез изискване към производителите и вносителите на продукти, които в процеса на тяхното производство или след крайната им употреба образуват опасни или масово разпространени отпадъци, да заплащат продуктови такси. За детайлизиране разпоредбите на закона впоследствие са утвърдени редици подзаконови нормативни актове. Законът за управление на отпадъците, приет през септември 2003 г., доразвива философията на закона от 1997 г. и транспонира напълно РДО 75/442/ЕЕС и заедно с наредбите към закона се въвеждат изискванията на всички европейски директиви в сектор „Управление на отпадъците”. Към момента на приемане на България като страна член на ЕС през 2007 г., законодателството в сектора е хармонизирано с европейското право. С допълненията в закона през 2010 г. се въвеждат икономически стимули за предприемане на реални действия от местните власти за намаляване на депонираните отпадъци, както и за преминаване към регионален принцип на управление на битовите отпадъци. Законът за управление на отпадъците въвежда изискванията на РДО 2008/98/ЕО, включително принципите „замърсителят плаща”, „разширена отговорност на производителя” и йерархията на управление на отпадъците. Той въвежда за първи път конкретно адресирани оперативни цели за рециклиране на битови и строителни отпадъци, изисквания към съоръженията и инсталациите за отпадъци, въвежда икономически и регулаторни механизми и инструменти за прилагане на законодателството; правила за управление на масово разпространените отпадъци; урежда подхода за „край на отпадъка” и „странични продукти”, определя детайлно контролните функции на институциите и конкретните глоби и санкции за неспазване на закона.

Ключови разпоредби, произтичащи от ЗУО, са:

- Количествени цели за подготовка за повторна употреба и рециклиране на отпадъчни материали, включващи най-малко хартия и картон, метал, пластмаса и стъкло от домакинствата и подобни отпадъци от други източници, които да достигнат общините, в следните срокове и количества:
  - до 1 януари 2016 г. - най-малко 25 на сто от общото им тегло;
  - до 1 януари 2018 г. - най-малко 40 на сто от общото им тегло;
  - до 1 януари 2020 г. - най-малко 50 на сто от общото им тегло.
- Въвежда изисквания най-късно до края на 2020 г. общините да ограничат количеството депонирани биоразградими битови отпадъци до 35 на сто от общото количество на същите отпадъци, образувани в България през 1995 г.;
- Въвежда поетапни цели за повторна употреба, рециклиране и друго оползотворяване на отпадъци от строителството и от разрушаване на сгради, за което отговорност имат възложителите на строителни дейности, както публични органи, така и бизнес:
  - до 1 януари 2016 г. - най-малко 35 на сто от общото тегло на отпадъците;
  - до 1 януари 2018 г. - най-малко 55 на сто от общото тегло на отпадъците;
  - до 1 януари 2020 г. - най-малко 70 на сто от общото тегло на отпадъците.
- Кметовете на общини да организират системи за разделно събиране на битовите отпадъци от хартия и картон, метали, пластмаси и стъкло и да осигурят условия за разделно събиране на отпадъци от опаковки за всички населени места с население, по-голямо от 5000 жители и за курортните населени места.
- Кметовете на общини да осигурят до средата на 2014 г. площадки за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от домакинствата, в

т.ч. едрогабаритни отпадъци, опасни отпадъци и други във всички населени места с население, по-голямо от 10 000 жители и при необходимост в други населени места.

- Ползвателите на търговски обекти, производствени, стопански и административни сгради в населените места с над 5000 жители и в курортните населени места са задължени от началото на 2013 г. да събират разделно отпадъците от хартия и картон, стъкло, пластмаси и метали в съответствие с наредбите на общините по чл. 22 от ЗУО. Наредбите следва да се приемат от общинските съвети до средата на 2014 г.
- Въвежда детайлни правила и изисквания за сдружаване на общините в регионални сдружения за решаване управлението на битовите отпадъци на регионално ниво чрез регионални съоръжения и организация.
- Въвежда икономически инструменти за покриване на бъдещи разходи за закриване и след експлоатационни грижи на площадката на депото и за стимулиране на превенцията и оползотворяването на отпадъци преди депонирането.
- Определя националните компетентни органи по Регламент (ЕО) № 1013/2006, изискванията за финансови гаранции при трансграничен превоз, както и възможните случаи на ограничения. Забраняват се превозите на отпадъци за Република България, предназначени за изгаряне или съвместно изгаряне с оползотворяване на енергията за всяка инсталация, в количества за съответната календарна година, надвишаващи сумарно половината от годишния капацитет на инсталацията. В случаите, когато в Националния план за управление на отпадъците са заложили специфични мерки за управление на даден отпадък или поток от отпадъци, Министерският съвет може да ограничи вноса на тези отпадъци.

Йерархия за управление на отпадъците:

Рамковата директива за отпадъците въвежда нова йерархия на управление на отпадъците. Тя е залегнала трайно в законодателството и политиката относно отпадъците.

Тази последователност определя приоритетен ред на това какво представлява най-добрата възможност за околната среда в законодателството и в политиката относно отпадъците. Страните-членки на ЕС спазвайки стриктно йерархията на управление на отпадъците гарантира най-високо ниво на съответствие с европейските документи за ефективно използване на ресурсите, поради което следва да се насърчи по всякакъв начин.

Фиг. 2. Йерархия за управление на отпадъците

Йерархията за управление на отпадъците се състои от пет възможни начина за институциите и бизнеса за управление на отпадъците в следната последователност:

- 1) Предотвратяване на образуването на отпадъците.**
- 2) Подготовка за повторна употреба.**
- 3) Рециклиране.**
- 4) Друго оползотворяване, например оползотворяването за получаване на енергия.**
- 5) Обезвреждане (депониране, изгаряне без оползотворяване на енергия).**

„Предотвратяването“ на отпадъци е определено в Директивата като мерки, които се предприемат преди веществата или предметите да се превърнат в отпадък, с което се намалява:

- генерирането количество отпадъци, включено чрез повторната употреба на продуктите или удължаването на жизнения им цикъл (количествено предотвратяване);
- съдържанието на вредни вещества в материалите и продуктите (количествено предотвратяване на отпадъците).

„Подготовка за повторна употреба“ включва почистване, проверка и поправка на употребявани продукти, които са станали отпадък, така че да могат да се употребяват повторно. Подготовката за повторна употреба е вид оползотворяване на отпадъците.

„Рециклиране“ – подходът при рециклирането е, че един материал се преработва с цел да се променят неговите физикохимични свойства и да се оползотворява повторно за същите или за други цели. Основната цел на Рамковата директива за отпадъците е населението на страните от ЕС да се превърнат в „рециклиращо общество“, което се стреми да избягва образуването а отпадъците и да използва отпадъците като ресурс.

Конкретните дейности по управление на отпадъците, които се класифицират като рециклиране съгласно директивата за отпадъците, включват:

- рециклиране на материали: например на пластмасови продукти или компоненти в пластмасови материали; стопяване на отпадъчно стъкло в стъклените продукти; употреба на хартиени отпадъци в заводи за хартия и др. Рециклирането на материали: например пластмасови гранулирани и пелетизирани за екструдирани или формоване, натрошени отпадъци от стъкла, сортиране на отпадъци от хартия, отговарящи на критериите за края на отпадъка;
- производство на компост, отговарящ на изискванията за качество на продуктите.

Рециклирането е вид оползотворяване на отпадъците.

„**Друго оползотворяване**“ е всяка дейност, която отговаря на определението за „оползотворяване“ съгласно Рамковата директива за отпадъците, която не отговаря на специфични изисквания за подготовка за повторна употреба или за рециклиране. Примери за дейност „друго оползотворяване“:

- изгаряне или съвместно изгаряне, когато основното използване на отпадъците е като гориво или друг начин за получаване на енергия.
- насипни дейности, отговарящи на дефиницията за оползотворяване.

„**Обезвреждане**“ – тази дейност се изразява в депониране, изгаряне или съвместно изгаряне, които не отговарят на критериите, за да бъдат определени като оползотворяване, насипни дейности, отговарящи на дефиницията за оползотворяване.

Схемите за разделно събиране работят успешно в много страни, най-вече за зелени отпадъци. Хранителните отпадъци по-често се събират и обработват като част от смесените битови отпадъци. Към ползите на разделно събиране могат да се прибавят отклоняването на биоразградими отпадъци от депата за отпадъци, увеличаване на калоричността на останалите твърди битови отпадъци и създаването на по-чиста фракция от биологични отпадъци, от която може да се произведе висококачествен компост и с която се улеснява производството на биогаз.

Депонирането е най-лошият вариант за преработване на отпадъците според йерархията за управление на отпадъците, но все още е най-често използваният метод за обезвреждане на твърди битови отпадъци. Депата за отпадъци трябва да бъдат изградени и управлявани в съответствие с Директивата на ЕС относно депонирането на отпадъци, за да се избегнат екологичните щети от образуването на метан и отпадъчни води.

Изгаряне – биоотпадъците обикновено се изгарят като част от твърдите битови отпадъци. Изгарянето може да се разглежда като производство на енергия или като обезвреждане на отпадъци, в зависимост от енергийния коефициент на полезно действие на този процес. Изгарянето на биоотпадъците за „възобновяемо“ гориво, което не произвежда въглерод, по смисъла на Директивата за електроенергията от възобновяеми източници и предложената Директива за насърчаване на използването на енергия от възобновяеми източници.

Биологично преработване (включително компостиране и анаеробно разлагане) може да се класифицира като рециклиране, когато компостът (или остатъкът от разлагането) се използват в земеделието, като подобрител на почвата. Анаеробното разлагане (в резултат на което се отделя биогаз за нуждите на производство на енергия) следва да се разглежда като оползотворяване на енергията от отпадъци.

Компостирането е най-често използвания вариант за биологично преработване. Той е най-подходящ за зелените отпадъци или дървесните отпадъци.

Анаеробното разлагане е особено подходящо за преработването на влажни биологични отпадъци, включително мазнини. В процеса на разлагане се получава смес от газове в контролирани реактори за производство на биогаз.

Механично-биологично третиране – представлява система от съоръжения за преработка на отпадъци, което комбинира механично сортиране с дадена техника за последващо биологично третиране като компостиране или анаеробно разграждане. Тези съоръжения са проектирани за обработка както на смесени битови отпадъци, така и на търговски и промишлени отпадъци.

Термините “механично-биологично третиране” и “механично-биологично предварително третиране” се отнасят за група от техники за третиране на твърди отпадъци, които позволяват възстановяването на материали от смесените отпадъци и улесняват стабилизацията на биоразградимите компоненти.

Системата за сортиране е съоръжение, подобно на системите за рециклиране на материали. В него се сепарират отделни фракции от отпадъците за рециклиране и други - за произвеждане на RDF, което да се използва за производство на електроенергия. Компонентите от потока смесени отпадъци, които могат да се възстановят и използват повторно след рециклиране, са черни и цветни метали, пластмаси, стъкло и др.

Самото RDF гориво може да се използва в циментови пещи или топлоелектроцентрали и най-често се прави от пластмаси и биоразградими органични отпадъци. Често срещано погрешно схващане е, че всички МБТ процеси произвеждат RDF. Това всъщност строго зависи от конфигурацията на дадена система и характера на местните пазари.

Подзаконовни нормативни актове по прилагане на ЗУО:

Действащите подзаконовни нормативни актове, които детайлизират изискванията на ЗУО, могат да се обособят в четири групи:

- *Подзаконовни нормативни актове, определящи изисквания към съоръжения и инсталации*
  - Наредба към площадките за разполагане на съоръжения за третиране на отпадъци;
  - Наредба за изграждане и експлоатация на депа и други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци;
  - Наредба за изграждането и експлоатацията на инсталации за изгаряне и за съвместно изгаряне на отпадъци;
  - Наредба за третиране и транспортиране на производствени и опасни отпадъци;
  - Наредба към инсталации, произвеждащи титанов диоксид.
- *Подзаконовни нормативни актове, регулиращи управлението на специфични отпадъчни потоци:*
  - Наредба за оползотворяване на утайки от пречистването на отпадъчни води чрез употребата им в земеделието;
  - Наредба за строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали;
  - Наредба за разделно събиране на биоотпадъци и третиране на биоразградимите отпадъци;
  - Наредба за ПХБ;
  - Наредба за опаковки и отпадъци от опаковки;
  - Наредба за ИУЕЕО;
  - Наредба ИУМПС;

- Наредба за отпадъци от негодни за употреба батерии и акумулатори;
  - Наредба за отработени масла и отпадъчни нефтопродукти;
  - Наредба за третиране на излезли от употреба гуми.
- *Подзаконовни нормативни актове, съдържащи регулации по управлението на отпадъци чрез икономически инструменти:*
- Наредба за изчисляване и определяне размера на обезпеченията и отчисленията, изисквани при депониране на отпадъци;
  - Наредба за определяне на реда и размера за заплащане на продуктова такса за продукти, след употребата на които се образуват масово разпространени отпадъци (ИУМПС, ИУЕЕО, гуми, опаковки, масла, негодни за употреба батерии и акумулатори, полимерни торбички);
  - Наредба за изчисляване на размера на финансовата гаранция или еквивалентна застраховка и за предоставяне на годишни справки-декларации при трансграничен превоз на отпадъци.
- *Подзаконовни нормативни актове с хоризонтални разпоредби спрямо всички видове отпадъци, инсталации и съоръжения за отпадъци в обхвата на ЗУО:*
- Наредба за класификацията на отпадъците;
  - Наредба за предоставяне на информация за дейностите по отпадъците, както и реда за водене на публични регистри.

Рамкови национални документи, свързани с управлението на отпадъците:

Национален план за управление на отпадъците 2014-2020 г. е четвъртият програмен документ на национално ниво за управление на дейностите по отпадъците в Република България. Основна цел на плана е да прекъсне връзката между икономическия растеж и отпадъците, като подобри йерархията на управлението на отпадъците чрез разработване за първи път на подпрограма и мерки за предотвратяване на образуването на отпадъците, постави конкретни количествени цели за подготовка за повторна употреба, рециклиране и друго оползотворяване на конкретни потоци отпадъци.

В обхвата на националната система от програмни документи в анализираната област са още два национални плана, поставящи цели и определящи мерки за решаване на две специфични области от управлението на отпадъците.

Националният стратегически план за поетапно намаляване на биоразградимите отпадъци, предназначени за депониране 2010-2020 г. е първият план за страната, в който систематично се осъществява задълбочен анализ на проблемите за околната среда в резултат на депонирането на биоразградимите отпадъци, дефинира проблемите и идентифицира необходими мерки (административни, нормативни, финансови и др.) за преодоляване на проблемите и за изпълнение на целите за поетапно намаляване депонирането на тези отпадъци и увеличаване на тяхното рециклиране и оползотворяване. Очаква се в резултат на изпълнението на плана до 2020 г. да бъде предотвратено депонирането на над 5 млн. тона биоразградими отпадъци. Допълнителен ефект се постига от заместването на фосфатни торове в земеделието с компост. Мерките от плана са заложили и като ключови за постигане на целите на Третия национален план за действие по изменение на климата 2013-2020 г. за намаляване на емисиите на парникови газове от сектор „Отпадъци“.

Национален стратегически план за управление на отпадъците от строителството и разрушаване на територията на Република България за периода 2011-2020 г. е също първи за страната план в разглежданата област. В резултат на детайлни анализи на съществуващата ситуация, планът определя за първи път мерки (административни, нормативни, финансови и др.) за увеличаване на рециклирането и оползотворяване на този поток отпадъци, които в страната основно се депонират. Главната стратегическа цел на плана е до 2020 г. да се намали вредното въздействие на строителните отпадъци върху околната среда чрез достигане на поне 70% ниво на рециклиране на строителните отпадъци. В изпълнение на мерките от плана са приети разпоредби в ЗУО от 2012 г. и е разработена и приета Наредба за управление на строителните отпадъци и за влагане на строителни рециклирани строителни материали. В процес на подготовка и изпълнение са и инсталации за рециклиране на строителни материали като част от интегрираните регионални общински системи за управление на отпадъците.

Национална концепция за социална икономика, приета с протоколно решение на Министерския съвет по т. 2 от Протокол № 13 от заседанието на МС на 04 април 2012 г. е основен стратегически документ, който определя рамката на политиката по отношение на социалното предприемачество и социалната икономика в по-широк план. Тя се допълва от Планове за действие за различни периоди (последният от тях е за периода 2018 – 2019 г.), приет с Решение № 151 на МС от 15.03.2018 г. Националната концепция за социална икономика предвижда следните определения, свързани със социалното предприятие:

- социалните предприятия могат да бъдат кооперации, предприятия и организации, надлежно регистрирани по националното законодателство, чиито дейности са насочени към социални и хуманитарни ефекти, и които реинвестират печалбата си за социални каузи в полза на общността;
- социалното предприятие е предприятие с водещи социални цели, чийто излишък се реинвестира обратно в същия бизнес или в общността;
- социалният предприемач е човек, който мобилизира ресурси и използва възможности за посрещане на съществуващите социални потребности, изграждане на силни и устойчиви организации, създадени като социални предприятия;
- социалното предприемачество е бизнес, който развива, финансира и реализира решения на социални, културни или екологични проблеми, така че основният приоритет са хората и техните нужди.

Националната стратегия за младежта 2010-2020 г., приета от Министерски съвет, която гласи, че Република България трябва да подобри икономическата активност и професионалното развитие на младите хора и да насърчава социалното предприемачество сред тях. От 2014 г. водещ приоритет за ЕК е борбата с младежката безработица. България предприема непрекъснати мерки за подкрепа за създаване на работни места за наемане на безработни младежи и субсидиране на временна заетост за младежи от региони, в които безработицата е висока и същевременно икономическата (публична и частна) инфраструктура е слабо развита. В този смисъл, социалните предприятия могат да бъдат подкрепени като работодатели, които наемат младежи за временна работа в общополезни дейности, като по този начин действат като инструмент за устойчива интеграция на

младежите на пазара на труда чрез съчетание на временната заетост с предоставянето на стимули и възможности за обучение.

Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020 г., чийто приоритет е да осигури възможности за заетост и растеж на доходите чрез активно участие на гражданите на пазара на труда. Сред ключовите предложени мерки е насърчаване на предприемачеството, включително инициативи за социално предприемачество. Фокусът е върху водещите инициативи, свързани с иновациите, по-специално по отношение на приноса на социалните предприятия за социални иновации. Създаването през 2013 г. на програма на ЕС за заетост и социални иновации (Регламент ЕС 1296/2013 на Европейския парламент) дава възможност за осигуряване на целево финансиране на социални предприятия, които имат огромен капацитет за социални иновации и генерират социален капитал.

Дългосрочна стратегия за заетост на хората с увреждания за периода 2011-2020 г., Национална стратегия за заетост на хората с увреждания 2016 – 2020 г. която има за цел да осигури възможности за хората с увреждания в трудоспособна възраст, ефективно да упражняват правото си на свободен избор за кариерно развитие, подобряване на качеството на живот и постигане на пълно включване в обществения живот.

Рамкови документи и актове на местно ниво, свързани с управлението на отпадъците:

Общинската програма за управление на отпадъците на Община Благоевград 2015-2020 г. е разработена в съответствие със законовите и подзаконовите нормативни актове, националния план за управление на отпадъците 2014-2020 г. и методическите указания на МОСВ. Направен е анализ на съществуващото състояние при управление на отпадъците на територията на община Благоевград, като са представени констатации и изводи от направените анализи. Целта на Програмата е Община Благоевград да очертае изпълними стратегии, за да подобри управлението на отпадъците и да предоставя качествени услуги в съответствие с общоевропейската йерархия за управление на отпадъците на жителите на общината. Изпълнението на целите на Програмата ще подобри

Този документ е създаден в рамките на Договор за субсидия № В2.9с.11 от 06.10.2017 г., проект „Зелена заетост при управлението на биоразградими отпадъци“ (Green_Crew), сключен между Община Серес и Министерство на икономиката и развитието, който се осъществява с финансовата подкрепа на Програма за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A „Гърция – България“ 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

качеството на околната среда и благосъстоянието на жителите в община Благоевград. Община Благоевград е член на Регионално сдружение за управление на отпадъците в район Благоевград, състоящо се от общините Благоевград, Симитли, Кочериново, Рила и Бобошево. Програмата ще има принос и към изпълнение на регионалните цели за отпадъците в региона, както и на националните политики в областта на управлението на отпадъците.

В Програмата са заложили редица мерки за намаляване на депонираните и увеличаване на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци, както и мерки за разделно събиране и оползотворяване на зелените и биоразградимите отпадъци на територията на общината.

Общински план за развитие на Община Благоевград 2014-2020 г. е документ за стратегическо планиране на устойчиво интегрирано развитие на територията на общината, който се разработва в съответствие с предвижданията на Областната стратегия за развитие на област Благоевград за периода 2014 -2020 г. Общинският план за развитие определя средносрочните цели и приоритети за развитие, като се отчитат специфичните характеристики и потенциалът на общината, от една страна, и стратегическите насоки за разработване на целите и приоритетите на общинските планове за развитие, съдържащи се в съответната областна стратегия за развитие за периода до 2020 г., от друга страна.

Използваният подход, методите и принципите при разработването на общинския план за развитие (ОПР) гарантират, че стратегическият документ е в съответствие с нормативните изисквания в областта на регионалното развитие, както и с определените национални и регионални цели и приоритети на развитието в България. Освен това планът е съобразен със специфичните условия, ред и изисквания за прилагане на нормативните документи, свързани с местното самоуправление, териториалното устройство, опазването на околната среда, кадастъра и имотния регистър за територията на общината. Общинският план за развитие на община Благоевград като стратегически документ обвързва сравнителните предимства и потенциал за развитие на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети за постигане на стратегически цели, свързани общо от стремежа към по-висок жизнен стандарт на хората в общината и устойчиво развитие.

Съответствието на общинския план за развитие с изискванията, залегнали в стратегическите насоки и законодателството на ЕС в областта на регионалната политика, се отнася до това, в каква степен плановият документ, разработен и прилаган на местно ниво, отразява общия европейски контекст на политиката за балансирано и устойчиво развитие на регионите и местните общности в ЕС. Най-общо стратегическите цели на тази политика са насочени към намаляване на икономическите, социалните и териториалните неравновесия и подобряване на жизнения стандарт. Освен по отношение хармонизацията на целите и приоритетите в контекста на регионалната политика на ЕС, съответствие е необходимо да се търси и по отношение на методите за управление, наблюдение и оценка в процеса на разработване и изпълнение на общинския план за развитие. Така например, биха могли да се използват утвърдените в европейската практика инструменти за определяне на физически и финансови индикатори за отчитане на постигнатите резултати и въздействие от прилагането на мерките и проектите в рамките на общинския план за развитие. Формите за предоставяне на информация и публичност, относно приемането и изпълнението на плана, както и за работа с партньорите в областта на интегрираното устойчиво местно развитие, също така биха могли да се използват ефективно.

Наредба за управление на отпадъците на територията на община Благоевград 2014 г. е нормативен местен документ, съобразен с националното законодателство в областта на управлението на отпадъците. С наредбата се уреждат:

- Условието и реда за изхвърлянето, събирането, включително разделното, транспортирането, претоварването, оползотворяването и обезвреждането на битови и строителни отпадъци, включително биоотпадъци, опасни битови отпадъци, масово разпространени отпадъци и производствени отпадъци от физически и юридически лица на територията на Община Благоевград.
- Задълженията и отговорностите на задължените лица - домакинствата, юридическите лица, вкл. търговски обекти, производствените и стопанските субекти, болниците, училищата, административни сгради и други обекти разположени на територията на Община Благоевград по отношение управление на отпадъците, съгласно изискванията на Закона за управление на отпадъците (ЗУО) и подзаконовите нормативни актове по прилагането му, както и

заплащането на предоставените услуги по реда на Закона за местните данъци и такси и Наредбата за определянето и администрирането на местните такси и цени на услуги на територията на Община Благоевград.

- Изискванията към площадките за предаване на отпадъци от хартия и картон, пластмаси и стъкло, условията за регистрацията им, както и условията за предаване на отпадъци на площадките по чл. 19, ал. 3, т. 11 от ЗУО.
- Определените от Кмета длъжностни лица от Община Благоевград са задължени да упражняват контрол по спазване на изискванията от настоящата Наредба и да налагат глоби и имуществени санкции на нарушителите.

В новата Рамкова директива за отпадъците 2008/98/ЕО се въвежда понятието биоотпадъци. Биоотпадъците са нова концепция в законодателството. Това са биоразградими отпадъци от паркове и градини, хранителни и кухненски отпадъци от домакинствата, ресторантите, заведенията за обществено хранене и търговските обекти, както и подобни отпадъци от хранително-преработвателните предприятия. Те се разделят на два основни потока: зелени отпадъци от паркове и градини, които съдържат около 50-60% влага и повече дървесина и кухненски отпадъци, при които съдържанието на влага достига до 80%. В биоотпадъците не се включват остатъци от горскостопанска или селскостопанска дейност, естествени торове, утайки от отпадъчни води или други биоразградими отпадъци като естествен текстил, хартия или обработена дървесина. В ЕС биоотпадъците представляват обикновено между 30% и 40% от твърдите битови отпадъци. Средно 41% от твърдите битови отпадъци се депонират, като в някои държави-членки (напр. Полша, Литва) този процент надхвърля 90%. Депонирането обаче е свързано със сериозни рискове за околната среда като емисии на парникови газове и замърсяване на почвите и подземните води. То отнема ценни ресурси (компост, енергия) от икономическия и природен кръговрат. По този начин се нарушават основополагащите принципи на политиката на ЕС за отпадъците и устойчивото управление на ресурсите, най-вече “йерархията на отпадъците”, която трябва да бъде в основата на политиката за управление на отпадъците.

Съгласно Рамкова директива за отпадъците 2008/98/ЕО държавите - членки следва да предприемат мерки и да насърчат:

- разделното събиране на биоотпадъците, с цел компостиране и анаеробно разграждане на биоотпадъци;
- третирането на биоотпадъците по начин, който осигурява висока степен на защита на околната среда;
- използването на безопасни за околната среда материали, произведени от биоотпадъци.

Рамковата директива за отпадъците освен, че насърчава държавите-членки да събират разделно и да рециклират биоотпадъците, тя позволява да ги включат при изчисляването на общата обвързваща цел за рециклиране на битови отпадъци. Освен това тази директива прави възможно да бъдат определени минимални изисквания в ЕС за управлението на биоотпадъците, както и критерии за качеството на компоста от биоотпадъци, включително изисквания за произхода на отпадъците и процесите на третиране. Тези критерии имат за задача да повишат доверието на потребителите и да укрепят пазара в полза на една икономика с рационално използване на материалите.

За управлението на биоотпадъци, които са отклонени от депа не съществува единствен модел, който да е най-добър за околната среда. Управлението на този вид отпадъци зависи от редица местни фактори, между, които системите за събиране на отпадъци, състава и качеството на отпадъците, климатичните условия, възможността за използване на различните продукти, получени от отпадъците като електроенергия, топлина, биогаз или компост. Вариантите за управление на биоотпадъци включват, освен предотвратяване на образуването на отпадъците, събиране (разделно или като смесени отпадъци), анаеробно разграждане и компостиране, изгаряне и депониране. Екологичните и икономически ползи от различните методи на обработване зависят съществено от местните условия, като гъстота на населението, инфраструктурата и климата, както и от наличието на пазари за крайния продукт (енергия, компост и др.).

Редица правни инструменти на ЕС разглеждат въпроса за третиране на биоотпадъците. Общите изисквания за управление на отпадъците, като защита на околната

среда и здравето на човека по време на третиране на отпадъците, както и отдаване на приоритет на рециклирането на отпадъците са залегнали в новата Рамкова директива за отпадъците, в която се съдържат също специфични елементи, свързани с биоотпадъците (нови цели за рециклиране на битовите отпадъци, които могат да включват биоотпадъци) и механизъм, позволяващ определянето на качествени критерии за компоста.

Подобряване на управлението на биоотпадъците в ЕС ще донесе следните ползи:

- предотвратяване на близо 10 милиона тона емисии на парникови газове, изразени в CO₂ еквивалент, т.е. принос от 4 % към целта на ЕС за намаляване на емисиите с 10 % до 2020 г. в сравнение с нивата от 2005 г. за секторите, които не са обхванати от Схемата за търговия с емисии. Ако стратегиите за предотвратяване на емисиите са достатъчно амбициозни, могат да бъдат избегнати 44 милиона тона емисии, изразени в CO₂ еквивалент;
- около една трета от целта на ЕС за 2020 г. за използване на енергия от възобновяеми източници в транспорта би могла да бъде постигната, като за горива за автомобилите се използва биогаз, получен от биоотпадъци, а около 2 % от общата цел за енергия от възобновяеми източници би могла да бъде постигната, ако всички биоотпадъци се превръщат в енергия;
- разширен пазар на качествен компост, така че обемът му да достигне около 28 милиона тона; • икономия на ресурси чрез заместване на 10 % от фосфатните торове, 9 % от калиевите торове и 8 % от калциевите торове с компост;
- подобряване на изтощените земеделски почви в ЕС от 3 до 7 % с компост и разрешаване на проблема с влошаването на качеството на почвите в Европа.

В повечето държави-членки съществуват стандарти за използването и качеството на компоста, но те се различават съществено отчасти поради различията в политиките в областта на почвите. Въпреки че няма всеобхватно законодателство на Европейската общност, някои правила регулират специфични аспекти на преработване на биоотпадъците, производството на биогаз и използването на компоста. Биоотпадъците могат да бъдат преобразувани в електроенергия, топлина или горива за транспорта на сравнително ниска цена, като така се ограничава употребата на изкопаеми горива. В Директива 2009/28/ЕО за

възобновяемите източници са посочени ползите от употребата на отпадъци за произвеждане на горива за транспорт, като техния принос за достигане на целта от 10% енергия от възобновяеми източници в транспорта е двоен. Тази възможност следва да се има предвид при изготвяне на мерките за постигане на националната обвързваща цел за използване на енергия от възобновяеми енергийни източници за 2020 г. Регламентът за биологичното земеделие № 889/2008/ЕО определя условията за използването на компоста при биологичното земеделие. Решение 2006/799/ЕО и Решение 2007/64/ЕО за Екомаркировката за подобрителите на почвата и за растежната среда определя границите за съдържанието на замърсителите и изисква компоста да е съставен само от отпадъци. Тематичната стратегия за защита на почвите COM(2006)231 приканва към използването на компост като един от най-добрите източници на устойчива органична материя, от която може да се развие нов хумус в почви с влошено качество.

Политиката в областта на околната среда на ЕС се основава на принципа на предпазните мерки, принципа на превантивните действия и принципа на отстраняване на замърсяването при източника, както и на принципа „замърсителят плаща“. Принципът на предпазните мерки е инструмент за управление на риска, който може да се прилага, когато съществува научна несигурност във връзка с предполагаем риск за човешкото здраве или околната среда, произтичащ от определено действие или политика. Например в случай на съмнения във връзка с потенциално опасното въздействие на даден продукт и ако продължава да съществува несигурност след изготвянето на обективна научна оценка, могат да бъдат дадени инструкции за прекратяване на разпространението на въпросния продукт или за изтеглянето му от пазара. Този вид мерки трябва да бъдат недискриминационни и пропорционални и трябва да се преразглеждат при получаване на допълнителна научна информация.

Принципът „замърсителят плаща“ се прилага въз основа на Директивата относно екологичната отговорност, с която се цели предотвратяване или отстраняване на щети за околната среда по отношение на защитени видове или природни местообитания, води и почви. При някои професионални дейности, например превоз на опасни вещества, или дейности, при които има заустване във вода, операторите трябва да предприемат превантивни мерки в случай на непосредствена опасност за околната среда. Ако вече е

нанесена щета, те са длъжни да предприемат подходящи мерки за отстраняването ѝ и заплащат свързаните с това разходи. Обхватът на директивата беше разширяван три пъти, за да бъдат включени съответно управлението на отпадъци от миннодобивната промишленост, управлението на местата за съхранение в геоложки формации и безопасността при добив на нефт и газ в морски райони.

Освен това интегрирането на въпросите във връзка с околната среда в други области на политиката на ЕС стана важна концепция в европейската политика, след като се прояви за първи път вследствие на инициатива на Европейския съвет, състоял се в Кардиф през 1998 г. През последните години интегрирането на политиката в областта на околната среда отбеляза съществен напредък, например в областта на енергийната политика, както е отразено в паралелно разработвания законодателен пакет на ЕС в областта на климата и енергетиката или в Пътната карта за постигане до 2050 г. на конкурентоспособна нисковъглеродна икономика.

Рамкови документи и актове на местно ниво, свързани с развитието на социалните услуги и подкрепа:

Общинска стратегия за развитие на социалните услуги 2016 – 2020 г.

Общинската стратегия за развитие на социалните услуги в община Благоевград 2016 г. – 2020 г. е част от реализирането на местни секторни политики. Тя е разработена от екип от общински служители, сформирани със заповед на кмета на община Благоевград и приета през 2016 г. с Решение на Общински съвет-Благоевград. Стратегията определя общинската рамка и параметрите на социалните услуги в общината. В географско отношение тя обхваща всички населени места на територията на общината и обръща специално внимание на достъпа до подкрепа на хората от малките населени места. Планираните услуги и мерки за социално включване са с период за изпълнение 2016 г. – 2020 г.

Общинската стратегия за развитие на социалните услуги цели да осигури достъпни и качествени социални услуги в община Благоевград, интеграция на общности и индивиди, пълноценна реализация и грижа за хората от уязвимите групи.

Стратегията акцентира на следното:

- Развитието и усъвършенстването на съществуващите социални услуги за периода;
- Разкриването на нови социални услуги, съобразно изведените целеви групи – деца в риск, лица с увреждания и стари хора;
- Инициирането и развитието на междусекторни услуги за подкрепа, в това число социални услуги от иновативен тип.

Характерното за Общинската стратегия за развитие на социалните услуги е, че тя е силно фокусирана върху така наречените класически социални услуги, познати като държавно делегирани дейности и най-разпространените форми на подкрепа (тип патронажна грижа), които се финансират от общинския бюджет. Въпреки, че в редица формулировки за подкрепа, които се срещат в Стратегията, става дума за подкрепа за социално включване, по-скоро се има предвид участието на уязвимите групи като ползватели на услуги, по-скоро е недоразвита тезата за възможно тяхно пълноценно участие в извършването на определени дейности, в това число и различни видове трудова заетост. Би могло да се каже, че в документа липсват мерки/препоръки за конкретни действия в посока развитие на социални предприятия и подкрепа за хората от уязвими групи като участници/субекти в сферата на социалното предприемачество.

1. КРЪГОВА ИКОНОМИКА

Кръговата икономика е нова европейска политическа концепция, която предвижда структурна реформа с цел преход на българската икономика от модел „вземи, направи, изхвърли“ към цикличен модел, който съответства в по-голяма степен на живата система.

Кръговата икономика възниква в контекста на инициативите за устойчиво развитие. Целта ѝ е да отговори на нуждата за опазване на околната среда като произвежда стоки или предлага услуги, които водят до намалено потребление на суровини и на енергия от изчерпаеми източници. Кръговата икономика се характеризира с използването на еко материали, както и на рециклирани материали и суровини, които изискват прилагането на нови технологии. Много от тези технологии могат да бъдат използвани в дейността на социалните предприятия.

Фиг. 3. Кръгова икономика

През 2015 г. Европейската комисия (ЕК) прие план за действие с цел ускоряване на прехода на Европа към кръгова икономика, засилване на конкурентоспособността в световен план, насърчаване на устойчивия икономически растеж и създаване на нови работни места.

Планът за действие съдържа 54 мерки за „затваряне на кръга“ на жизнения цикъл на продуктите - от производството и потреблението до управлението на отпадъците и пазара на вторични суровини. В плана са идентифицирани също така 5 (пет) приоритетни сектора за ускоряване на прехода по веригата за създаване на стойност (пластмаси, хранителни отпадъци, суровини от изключителна важност, строителство и разрушаване, биомаса и материали на биологична основа). В него се набляга на изграждането на стабилна основа за развитие на инвестициите и иновациите.

Този преход се подкрепя финансово чрез европейските структурни и инвестиционни фондове, програма Хоризонт 2020, Европейския фонд за стратегически инвестиции (ЕФСИ) и програмата LIFE.

С плана за действие се насърчава тясното сътрудничество с държави членки, региони и общини, предприятия, изследователски организации, граждани и други заинтересовани страни, участващи в кръговата икономика.

Като една от основните политики на ЕС, политиката на сближаване се счита за един от основните източници на инвестиции. Освен това, що се отнася до принципите на пропорционалност и субсидиарност, политиката на сближаване също така осигурява най-добрите инструменти за преминаване към кръгова икономика. Многостепенното управление, което е основата за политиката на сближаване, се осъществява съобразно същия принцип. Следователно тези две публични политики следват една и съща логика и би трябвало да се допълват взаимно, като същевременно постигат своите собствени политически цели. Трябва да признаем и укрепим съществуващите инструменти на политиките в рамките на двете политики, за да използваме докрай споменатия потенциал.

Всички градове и общини в ЕС ще бъдат двигател на мерките за преминаване към кръгова икономика. Местните и регионалните органи на властта са най-близо до гражданите и до местните предизвикателства, като по този начин те имат по-добра

представа за предизвикателствата и възможностите на местно равнище. Поради това е от изключително значение да се осигури подходяща функционална и финансова автономност на местните и регионалните органи, особено по отношение на правото им да изготвят и прилагат свои собствени стратегии за развитие, водено от общностите местно развитие и интегрирани териториални инвестиции, за да подпомагат местните заинтересовани страни да съчетават потоците от финансиране и да планират местни инициативи, насочени към преминаването към кръгова икономика.

Мисленето в системи е един от основните принципи на кръговата икономика, тъй като преминаването от линеен към кръгов модел на нашата икономика може да се постигне само чрез сътрудничество и свързване на моделите на стопанска дейност и производство. В доклада също така се подчертава ролята на малките и средните предприятия (МСП), които познават по-добре местните пазари и могат да повишат осведомеността относно положителните практики чрез сътрудничество с общностите и да създават стойност и устойчиви работни места на местно равнище. Чрез иновации и развитие МСП предоставят на пазара и на обществото нови решения и кръгови модели на стопанска дейност. В този процес, те разчитат на политиката на сближаване, и особено на интелигентната специализация и взаимодействието с „Хоризонт 2020“, европейските структурни и инвестиционни фондове, както и на инвестициите, привлечени благодарение на Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) и на Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР) и др. Следва да подкрепим тези усилия и да приспособим и двете политики съгласно тази насока, като целта е днешните иновации да станат утрешни реалности. В тази насока следва да се развиват и социалните предприятия, които също се характеризират с добро познаване на местните проблеми и умения за бързо и ефективно включване в работен процес на представители на уязвими групи от общността. За съжаление все още няма търсене на кръгови продукти и услуги, тъй като те често са по-скъпи, отколкото линейните, докато отрицателните външни въздействия на последните не се отчитат. Екологосъобразните обществени поръчки, в комбинация с кръгови поръчки, са мощен инструмент, чрез който публичните органи могат да стимулират пазарите на кръговата икономика.

Освен това макрорегионалният подход е от ключово значение за постигане на регионално сътрудничество и координация, както и възможност за създаването на регионални пазари, по-специално за вторични суровини. Ето защо трябва да ускорим създаването на съвместни способности, например по отношение на регенерирането на отработени масла и друг капацитет за рециклиране. Трансграничните и транснационалните програми за сътрудничество са от решаващо значение за подпомагане на междурегионалното сътрудничество в областта на дейностите на кръговата икономика, насърчаване на промишлената симбиоза, повишаване на осведомеността и стимулиране на обмена на знания и най-добри практики.

Политиката на сближаване и кръговата икономика са не само въпрос на инфраструктурна политика, но също така и на социално сближаване и солидарност. Те дават отговори на предизвикателствата, пред които са изправени местните и регионалните общности, относно начините за решаване на най-важните проблеми, свързани с климата. Поради тази причина се разглежда възможността за въвеждане на нова разпоредба за обвързване с предварителни условия, за да се постигне кръгова икономика в рамката на политиката на сближаване, за да могат новите оперативни програми да отразяват по-добре принципите на кръговата икономика. Докладът изисква въвеждането на подходяща методика за проследяване, така че да се наблюдава прецизно приносът на политиката на сближаване за преминаването към кръгова икономика, и призовава за значително увеличаване на разходите за кръговата икономика и климата в политиката на сближаване за периода след 2020 г.

Управлението на отпадъците заема централно място в кръговата икономика: то определя прилагането на практика на йерархията на ЕС за отпадъците. В йерархията на отпадъците е определен приоритетен ред от предотвратяването, подготвянето за повторно използване, рециклирането и оползотворяването на енергията до изхвърлянето, като например депонирането. Целта на този принцип е да се насърчат възможностите, чрез които се постига най-добрият цялостен ефект по отношение на околната среда. В зависимост от начина, по който събираме и управляваме отпадъците си, рециклирането може да бъде по-активно и ценни материали да се връщат за повторно използване в икономиката или може да се създаде неефикасна система, при която по-голямата част от

отпадъците, годни за рециклиране, се изхвърлят в депа или се изгарят, което може да има вредни последици за околната среда и да е свързано със значителни икономически загуби. За да се постигнат високи нива на оползотворяване на материалите, от основно значение е да се изпратят послания, съдържащи дългосрочна визия, на публичните органи, предприятията и инвеститорите и да се създадат подходящи благоприятни условия на равнище ЕС, като това включва и последователно изпълнение на съществуващите задължения. Необходимо е да се вземат предвид всички видове отпадъци, независимо дали са произведени от домакинствата, предприятията, производството и минната промишленост или строителството.

Понастоящем се рециклират едва около 40 % от отпадъците на домакинствата в ЕС. Тази осреднен процент прикрива големи различия между държавите членки и регионите, като в някои области рециклирането обхваща 80 % от отпадъците на домакинствата, а в други — по-малко от 5 %. Комисията е в процес на представяне на нови законодателни предложения относно отпадъците, в които се съдържа дългосрочна визия за повече рециклиране и за намаляване на депонирането на битови отпадъци, като същевременно се отчитат различията между държавите членки. Също така чрез тези предложения ще се насърчи по-активното използване на икономически инструменти за постигането на съгласуваност с йерархията на ЕС за отпадъците.

Важно е също така да се преодолеят пречките на място. Често постигането на по-високи равнища на рециклиране е ограничено от административния капацитет, от липсата на инвестиции в инфраструктура за разделно събиране и рециклиране и от недостатъчното използване на икономическите инструменти (например такси за депониране или схеми от типа „плащаш повече, ако изхвърляш повече“); съществено предизвикателство представлява и създаването на прекалено голям капацитет в инфраструктура за обработването на остатъчни отпадъци (включително смесени отпадъци). В новите законодателни предложения относно отпадъците е обърнато внимание на тези препятствия, като дългосрочните и междинните цели са съчетани с възможност за удължаване на срока за държавите, които са изправени пред най-големите предизвикателства при увеличаването на разделното събиране и рециклирането, като паралелно с това се въвежда изискване за изготвянето на стратегия за изпълнение, за да може да се постига напредък, а пропуските,

свързани с изпълнението, да се отстраняват навреме. Освен това Комисията е готова да предостави техническа помощ на държавите членки, които срещат трудности при изпълнението, и да улесни обмена на най-добри практики с държавите и регионите, които са успели да подобрят управлението на своите отпадъци. Тя вече стартира редица инициативи за насърчаване на съответствието, за да постигне по-добро прилагане на законодателството на ЕС относно отпадъците, включително във връзка с битовите и опасните отпадъци и разделното събиране, и за повишаване на осведомеността на национално равнище. Сегашното тясно сътрудничество с държавите членки ще бъде засилено в бъдеще и ще се подобри взаимовръзката между законодателството относно отпадъците и по-широко обхватни действия в подкрепа на кръговата икономика.

VI. ПРЕДСТАВЯНЕ НА АНАЛИЗ И ОЦЕНКА

Анализ и оценка в областта на социалното предприемачество на територията на община Благоевград:

Социалното предприемачество, освен достатъчно известно, е и изключително актуално понятие в голяма част от европейските страни, в това число и в България. През последните 10 години социалната, или още наричана солидарна икономика, официално е призната като третата икономика в Европа. В основна степен това се дължи на факта, че

социалното предприемачество позволява обединяването на икономически и социални цели в едно, провеждането на адекватна социална политика и оказването на ефективна подкрепа за уязвимите групи на обществото в най-широк смисъл.

Развитието и устойчивия интерес към социалната икономика и социалното предприемачество се дължи основно на потенциала им за намиране на решения на социални проблеми, създаване на устойчиви работни места, улесняване на социалната и трудова интеграция, борба срещу бедността и социалното изключване. Социалната икономика е едновременно част от реалната икономика и част от гражданското общество, в която физически и юридически лица осъществяват стопанска дейност в обществена полза и реинвестират печалба за постигане на социални цели.

Фиг. 4. Социална икономика и социално предприемачество

В Становището на Европейския икономически и социален комитет относно „Кооперации и реструктуриране“ е посочено, че кооперациите имат дългосрочна цел да постигнат икономическа и социална устойчивост чрез овластяване на хората, предвиждане на промените, оптимизиране на използването на ресурсите. Техните печалби не се използват за да се увеличи възвръщаемостта на вложения капитал, а се насочват към устойчиви инвестиции. В Европа съществуват около 160 000 кооперативни предприятия,

които са собственост на 123 милиона членове и осигуряват заетост на над 5 милиона души. Въпреки това кооперативното предприятие като форма не е добре познато нито на гражданите като цяло, нито в секторите на частния бизнес. Условието, при които работят кооперациите не винаги са равнопоставени, тъй като техните специфични характеристики не винаги са застъпени в националните и европейското законодателство и програмите за финансиране.

В Становището на Европейския икономически и социален комитет относно „Кооперации и реструктуриране“ се отчита, че различните видове социални кооперации са основните фактори за стимулиране на социални иновации. Кооперациите за трудова интеграция наемат голям брой хора, които са били съкратени и не са могли да се върнат на обичайния трудов пазар. В някои страни социалните кооперации (България, Полша, Италия) са големи работодатели на лица с увреждания. Кооперациите, предоставящи социални услуги са активни участници в реструктурирането на публичния сектор.

В България социалното предприемачество е в сравнително ранен етап на развитие, въпреки, че има около 4 700 организации, които се самоопределят като социални. Една от основните причини за по-слабото развитие на този сектор в страната в сравнение с други европейски държави, е и дългия период без легална дефиниция за социално предприятие и норми, уреждащи статута, формата и дейността му. Всички анализи по темата отчитат, че един от най-важните дефицити през последните години е този на единна, цялостна нормативно или по друг начин устроена система от правила, свързана и съобразена със социалната и солидарна икономика, както и с условията, организацията и реда, при които социалните предприятия в страната функционират и си взаимодействат с държавата и общините. Към настоящия момент в страната вече действа Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика, приет от Народното събрание на 18.10.2019 г., обн. в ДВ, бр.91 от 02.11.2018 г.

Законът за предприятията на социалната и солидарна икономика има за цел развитието на социалната и солидарната икономика като стопански отрасъл със специални правила. Той създава необходимите условия социалната и солидарна икономика да се реализира под формата на предприемачество, подчинено на следните принципи:

- преимущество на социалните пред икономическите цели;

- сдружаване в обществена и/или колективна форма;
- публичност и прозрачност;
- независимост от органите на държавната власт;
- участие на членовете, работниците или служителите при вземане на управленски решения.

Очакваният ефект от приложението на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика е в няколко посоки:

- подобряване на достъпа на хора от уязвими групи до заетост и обучения за придобиване или усъвършенстване на професионалната квалификация, с цел повишаване на жизнения им стандарт;
- създаване на условия за оказване на подкрепа на хора от уязвими групи за социално включване и самостоятелен начин на живот;
- намаляване на социалното неравенство;
- устойчиво териториално развитие;
- създаване на възможности за коопериране и по-тясно сътрудничество между самите социалните предприятия, между социалните предприятия и другите заинтересовани страни (общините, държавата, инвеститори, граждани и др.).

Създаването и влизането на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика в сила беше предшествано от няколко стратегически рамки, които дадоха тласък на инициативите за социално предприемачество и социални иновации на национално ниво:

- 1) Национална концепция за социална икономика (04.04.2012 г.) – основен документ с национално значение, който определя рамката на политиката по отношение на социалното предприемачество и социалната икономика. Към Националната концепция са разработени Планове за действие за различни периоди.

В документа, с оглед периода на неговото създаване и приемане, се предвиждат следните определения, отнасящи се за социалните предприятия:

- социалните предприятия могат да бъдат регистрирани по националното законодателство кооперации, предприятия и организации, чиито дейности са насочени към социални и хуманитарни ефекти, и които реинвестират печалбата си за социални каузи в полза на общността;
  - социалното предприятие е предприятие с водещи социални цели, като излишъкът при тях се реинвестира обратно в същия бизнес или в общността;
  - социалното предприемачество е бизнес, при който основният приоритет са хората, независимо, че той развива, финансира и реализира решения на социални, културни или екологични проблеми.
- 2) Националната стратегия за младежта 2010-2020 г. - документ, който разглежда насърчаването на социалното предприемачество сред младите хора, подобряване на икономическата им активност и професионалното им развитие като базови посоки за провеждане на национална политика в сферата.
- 3) Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020 г. – това е документ, в който като основна мярка за осигуряване на възможност за заетост и растеж на доходите на населението е посочено насърчаването на предприемачеството, включително инициативи за социално предприемачество.
- 4) Дългосрочна стратегия за заетост на хората с увреждания за периода 2011-2020 г., Главната цел на стратегията е осигуряването на условия за ефективно упражняване на правото на свободен избор на трудова реализация на хората с увреждания в трудоспособна възраст и подобряване качеството им на живот като условия за свободно и пълноценно включване в обществения живот.

Приемането и влизането в сила на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика е предшествано и от натрупан практически опит и наличен голям брой действащи социални предприятия, въпреки, че статистиката за тях все още не е достатъчно развита. Най-добри данни на този етап има по отношение на специализираните

предприятия за хора с увреждания. Към момента в Регистъра на специализираните предприятия, който се поддържа от Агенцията за хората с увреждания фигурират 235 специализирани предприятия за хора с увреждания. Общият брой заети в тях възлиза на около 2 616 души, като поне 30% от тях са хора с увреждания.

В новият Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика се предвижда и създаване на Национален регистър на социалните предприятия в Република България (официалното стартиране на регистъра е от м. декември 2019 г.).

Необходимостта от този тип регистрация се обосновава от:

- Спецификата на модела на социалните предприятия;
- Изричната целенасоченост на социалните предприятия към дейности от обществен интерес преимуществено пред цели, свързани с капиталова възвръщаемост;
- Основните очаквания от въвеждането на Националния регистър на социалните предприятия в Република България са следните:
  - наличието на обективна и точна информация за състоянието на сектора ще има положително въздействие върху способността на държавната политика да насърчи тяхното бъдещо развитие;
  - повишаване на доверието и информираността на гражданите, потребителите и инвеститорите по отношение на спецификите на тяхната дейност и принос.

Както вече бе посочено по-горе, преди създаването на Национален регистър на социалните предприятия в страната (регистрациите стартират през м. декември 2019 г., в изпълнение на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика) около 4 500 предприятия в страната са се самоопределили като социални. Най-общо те са ориентирани към няколко модела:

- Модел за създаване на заетост и развитие на работната сила – икономическата логика на бизнес начинанието се основава на възможността да се създадат работни места за хора в неравностойно положение, което ги изважда от ролята на

пасивни наблюдатели. Социалните предприятия в страната са съсредоточени основно в този модел, което до голяма степен е резултат от разпространението на специализираните предприятия за хора с увреждания. В община Благоевград също функционира такъв модел предприятие – ТПКИ „Рила“ – гр. Благоевград, на територията на област Благоевград те са общо четири.

- Предприемачески модел – социалното предприятие е свързващото звено между хората в неравностойно положение и пазара. Неговата цел е осигуряване на пазар (маркетинг и дистрибуция) за изделия, изработени от хора с увреждания по време на тяхната трудотерапия.
- Модел на пряка услуга - социалното предприятие предоставя социални услуги срещу заплащане (най-често това са услуги в домашна среда). Много честа е практиката, при която социалното предприятие е доставчик на социални услуги за своите членове, като заплащането става с договор с общината или държавата.

Изследването, извършено за целите на настоящия доклад, показва наличие на разнообразие от социални предприятия в страната, в това число и за област Благоевград:

- самостоятелни търговски фирми, които наемат хора от рискови групи и/или предлагат услуги или продукти за такива хора;
- специализирани предприятия за хора с увреждания, които осигуряват заетост за тези уязвими групи;
- неправителствени организации, които развиват стопанска дейност в рамките на законово установената възможност за това или регистрират търговски дружества за развитие на такава дейност, осигурявайки работа за хора от уязвими групи;
- социални предприятия към общините, които осигуряват заетост на хора от рискови групи (най-често с увреждания);
- социални предприятия под формата на публично-частни партньорства с общини;
- дневни центрове за хора с увреждания, които търсят възможност за стопанска дейност с цел социализация и адаптация на потребителите на услугата;

- социално предприятия в рамките на голям индустриален холдинг, създадено с цел трудоустрояване на работниците, получили степен на увреждане, докато са работили за същия работодател.

Най-разпространената сфера на дейност на социалните предприятия в България, в момента са услугите, най-често социални и образователни. Производството и търговията са слабо застъпени. Предприятията, които се занимават с производство, основно изработват дрехи, храни, сувенири, предмети на приложното изкуство и др. Като цяло, с различна застъпеност, може да се формулират следните области на дейност на социалните предприятия в страната:

- производство и търговия;
- социални услуги (с оглед изискванията на Закона за социално подпомагане, тези социални предприятия са регистрирани в МТСП като доставчици на социални услуги);
- образователни услуги (законодателството в България не налага специални правила за образователни услуги, извършвани от социални предприятия и дава право на нестопанските организации и на търговските дружества или кооперации да се регистрират като училища и центрове за професионално обучение и да издават валидни, спрямо законодателството в България, дипломи за образование или придобита професионална квалификация);
- здравни услуги (много често те се предоставят заедно със социални услуги – различни по обем форми на интегрирани услуги);
- земеделие, еко- и селски туризъм (една перспективна област, която към настоящия момент не е достатъчно развита. Предвид природните и културни дадености на България е реално да се очаква засилен интерес от социални предприемачи към земеделието и селския туризъм).

Сред наличието на големият брой самоопределили се като социални предприятия и изброените по-горе модели и сфери на тяхната дейност, Законът за предприятията на социалната и солидарна икономика дефинира социалната и солидарна икономика като „...форма на предприемачество, насочено към една или няколко социални дейности и/или

социални цели, осъществявани от предприятия, включително чрез производство на различни стоки или предоставяне на услуги, в сътрудничество с държавните или местните органи или самостоятелно.“. Според чл. 5 на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика „Субекти на социалната и солидарна икономика са кооперациите, юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на обществено полезна дейност и социални предприятия“. По смисъла на Закона „Социално предприятие“ е предприятие, което независимо от правоорганизационната си форма има за предмет на дейност производство на стоки или предоставяне на услуги, като съчетава икономически резултати със социални цели, постига измерима, положителна социална добавена стойност, управлява се прозрачно с участието на членовете, работниците или служителите при вземане на управленски решения...и/или като печалбата преимуществено се разходва за осъществяване на социална дейност и/или социална цел съгласно учредителния договор.“ Дефиницията за социалното предприятие в Допълнителните разпоредби на Закона включва и изискване за персонала на съответното предприятие.

Законът предвижда две категории социални предприятия – клас А и клас А+. За клас А условията са предприятието да разходва за социална дейност или цел поне половината от печалбата след данъчно облагане, но не по-малко от 7 500 лв. или да е наело поне 3 лица от посочените в закона уязвими групи. Предприятията от клас А+ отговарят на двете изисквания или се развиват в една от областите в България, където безработицата е над средната за страната.

Друго условие към социалното предприятие е то да се управлява прозрачно, с участието на членовете, работниците или служителите при вземане на управленски решения.

След сериозната положителна промяна в нормативно отношение с влизане в сила на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика, пред развитието на социалната икономика и социалното предприемачество в страната остават следните основни предизвикателства:

- Липса на първоначално финансиране – това е проблем, който на практика засяга всички социални предприятия и се отнася до първоначално и обратното финансиране. Освен от финансови средства, социалните предприятия се нуждаят

и от други ресурси – подходящо помещение за офис или производство, складова база, машини, оборудване и т.н. Някои от съществуващите практики в подобни случаи включват създаването на публично-частни партньорства между предприемача и органи на местната власт, които осигуряват помещение и първоначално оборудване, а от своя страна предприемачът да поема ангажимент да назначи в социалното предприятие лица с увреждания или лица от уязвими групи, които трудно намират реализация на пазара на труда.

- Специфики при проектния подход на финансиране на социалните предприятия – най-разпространеният през последните години у нас модел на финансиране на социални предприятия е проектният. През 2009 г. бе обявена процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по схема BG051PO001-5.1.01 „Социално предприемачество – Популяризиране и подкрепа на социални предприятия /Пилотна фаза/“ към Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013 г. Цел на процедурата бе да подкрепи развитието на социалното предприемачество като възможност за подобряване качеството на живот на лица от рискови групи и преодоляване на социалната им изолация.

По-късно, през 2011 г., отново по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013 г. стартира нова процедура за безвъзмездна финансова помощ BG051PO001-5.1.02 „Нови възможности“. Основната цел бе да се подкрепи процеса на развитие на социалната икономика и създаване на социален капитал чрез подкрепа на общините за осигуряване на заетост и активност на лица от рисковите групи. Специфичните цели бяха: Подкрепа за лица от целевите групи; Оптимизиране на социалните разходи на общините; Подкрепа на инициативи на местно ниво, насочени към справяне с местни проблеми, произтичащи от бедността и социалната изолация на хората от съответната община; Създаване и подкрепа на добри практики за развитие на социални предприятия.

През 2018 г. по процедура „Развитие на социалното предприемачество“, реализирана от Министерството на труда и социалната политика в рамките на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г. стартираха проектите на 190 социални предприятия в страната, разчитайки на безвъзмездна

финансова помощ между 50 000 лв. и 391 166 лв. Процедурата се опита да осигури устойчивост на социалните предприятия с изискването всяко финансирано предприятие да бъде в рамките на някаква съществуваща вече структура – неправителствена организация, фирма или община. Въпреки, че моделът, при който социалното предприятие е създадено към добре функционираща организация или институция, като цяло практиката показва, че в много голяма степен проектният модел на финансиране е неустойчив. Причината е, че в повечето от случаите на проектно финансиране липсва дългосрочна визия за развитие на социалното предприятие. Социалните предприемачи в тези случаи са водени от социална кауза, а не от желанието за реализиране на предприемаческа идея. Тези дефицити, заложили още при създаване на социалното предприятия обуславят и преставането на неговото съществуване почти веднага след приключване на грантовото финансиране.

Този извод се налага и от констатираната липса на устойчивост към настоящия момент на подкрепените социални предприятия по изброените по-горе финансираня.

- Неустойчива политическа и икономическа среда – повечето от социалните предприемачи смятат, че институциите в страната нямат достатъчно разбиране за същността и целите на социалните предприятия, което се отразява негативно на подкрепата, която се очаква от тях при подобно начинание.
- Кадрови проблеми – един от най-често срещаните проблеми на социалните предприятия е намирането на подходящи кадри – както тези заети непосредствено със същинската дейност на предприятието, така и тези, които следва да управляват дейността. Много от хората с увреждания или тези, които са в неравностойно социално положение поради други причини, нямат мотивация за работа. Голяма част от тях са с нагласата, че предприятието е длъжно да им осигури работа без да поставя почти никакви изисквания към тях. В повечето случаи това са хора, които дълго време са получавали различни социални помощи, нямат никаква професионална квалификация (в някои случаи и необходимата степен на образование), нито пък желаят да придобият такава.

Липсата на служители с мениджърски и маркетингов опит в социалните предприятия също е основен проблем. По принцип с управлението на подобни предприятия са ангажирани предимно кадри с хуманитарно образование, които нямат познания и опит в сферата на мениджмънта, маркетинга и финансите.

- Приемане, разбиране и популяризиране на дейността на социалните предприятия - въпреки положителната практика в сферата все още липсва ясна представа и достатъчна информираност за същността и целите на социалните предприятия. Все още в по-малките населени места съществува негативно и дискриминационно отношение към хората с увреждания и други уязвими групи от населението, когато става дума за професионалната им реализация. Продължава да битува мнението, че те са по-малко способни членове на обществото и това негативно отношение и подценяване се пренася и върху предлаганите от тях стоки и услуги.
- Липса на работещи системи за мониторинг и оценка на ефекта и ползите от съществуването и дейността на социалните предприятия. Оценка се свеждат основно до мнения и впечатления на представители на различни заинтересовани лица. Най-често, обаче, това са ръководителите на самите социални предприятия, които по своята същност са субективни и най-вече фокусирани върху предизвикан положителен ефект върху хора с увреждания.

Изброените по-горе предизвикателства са застъпени в различна степен в Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика. Пример за това са уредените възможности органите на местно самоуправление да оказват съдействие на социалните предприятия в тяхната дейност, които могат да подпомагат развитието на социалната и солидарна икономика съобразно местните особености чрез разработване на програми и механизми, включване на конкретни мерки в нормативните си документи. Законът дава основание на общините да доразвият вече съществуващи практики за насърчаване на социалните предприятия, подпомага осъществяването на тези форми на сътрудничество, включително и като ограничава възможностите за субективно самоопределяне на различни предприятия като социални такива.

Законът за предприятията на социалната и солидарна икономика включва редица мерки за насърчаване на социалните предприятия, чиято ефективност предстои да бъде оценена на базата на практическото им приложение. Част от тях са:

- възмездно учредяване в полза на социалните предприятия на право на строеж върху общински имот или на право на ползване на общински имоти и вещи без търг или конкурс, а само с решение на Общински съвет (с оглед постигане на конкретни социални цели, които си поставя предприятието);
- финансово подпомагане за повишаване на квалификацията на наетите лица от уязвима социална група в рамките на общини, където нивото на безработица е по-високо или равно на средното за страната;
- възможност за участие на местни власти във форми на сътрудничество със социални предприятия.

В същото време, европейските тенденции през последните години в сферата на социалната икономика и социалното предприемачество са насочени към изграждане на бизнеси, базирани на социалното включване, развитие на колаборативна икономика и развитие на кръгова икономика. Бизнесите, базирани на социалното включване са търговски организации, които имат за цел да разрешат проблеми, касаещи силно уязвимите социални групи, като ги приобщат към предприятията като доставчици, дистрибутори, търговци на дребно или клиенти.

Основният акцент при кръговата икономика е устойчиво развитие. Основната ѝ цел е опазване на околната среда чрез производство на стоки или предлагане на услуги, които водят до намалено потребление на суровини и на енергия от изчерпаеми източници. Кръговата икономика се характеризира с използването на еко материали, както и на рециклирани материали и суровини. В същото време това налага прилагането на нови технологии, част от които могат да бъдат използвани в дейността на социалните предприятия.

Колаборативната икономика е отговор на развитието на онлайн платформите, които улесняват предлагането и съответно достъпа на хората до различни услуги. Социалните предприятия демонстрират голям интерес към колаборативната икономика, поради

възможностите, които тя предоставя за преодоляване на физическата, икономическа и социална изолация, които са характерни за селските или районите с намаляло и/или застаряващо население. Ефективността на социалните предприятия в тази област се обуславя и от характерните за тях дълбоки връзки с местната общност и пълноценните контакти, които те умеят да поддържат с нейните представители.

В последните години, като отражение на общоевропейската тенденция се преотстъпват правомощия от централната в посока към местните власти на дейности, основно свързани с подобряването на качеството на живота на регионално ниво. Фактът, че околната среда е един от съществените елементи на качеството на живота, наред със социалните и икономически аспекти, е осъзнат от страна на местното самоуправление. Нещо повече, местните власти са най-добре запознати със състоянието и проблемите на околната среда, в това число и с управлението на отпадъците на територията на съответната община, затова е решаващ приносът им при разработване и прилагане на националната политика.

В споразумението за партньорство на Република България с ЕК за периода 2014-2020 г., очертаващо помощта на Европейските структурни и инвестиционни фондове е дефинирана ролята на воденото от общността местно развитие като полезен инструмент за овластяване на местните общности за подобряване на институционалния капацитет на местните заинтересовани страни и за създаване на социални иновации на местно равнище, в това число и насърчаване на развитието на социалната икономика и социалните предприятия.

На фона на така описаната ситуация, към 31.12.2019 г., в Община Благоевград има 9 предприятия, които се самоопределят като социални по изброените по-горе критерии. Информацията е събрана чрез приучаване, извършено за нуждите на настоящия доклад, тъй като Националният регистър на социалните предприятия в Република България, който се създава в изпълнение на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика все още не предоставя актуална информация.

Сред самоопределилите се като социални предприятия, най-отдавна създаденото е ТПКИ „Рила“. Основната дейност на кооперацията е шивашко производство. Произвежда облекла за българския и европейския пазар, извършва книговезки услуги.

Развива дейността си в собствена материална база, разполага и с фирмен магазин в сградата на кооперацията. ТПКИ „Рила“ дава възможност за труд на хора с увреждания, като се явява единствено такова специализирано предприятие на територията на Благоевград, в което процентното съотношение между наетите на работа лица с увреждания и други служители е около 30:70. През 2017 г. е подписано споразумение между Община Благоевград и ТПКИ „Рила“ за изработване на униформени облекла за училища, общински фирми и организации, за архивиране и подвързване на документи, книговезки услуги и изработване на книжни опаковки, участие в базари и организиране на модни ревюта.

Най-скоро създаденото, но и най-иновативното от социалните предприятия, действащи на територията на община Благоевград е Социално предприятие/Услуги за интернет бизнеси/- Благоевград, чиято дейност е насочена към предоставяне на услуги за интернет бизнеси.

Две от местните социални предприятия са ангажирани с обучителни дейности.

Над половината от самоопределилите се като социални предприятия на територията на община Благоевград са се ползвали финансиране по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г.

Община Благоевград има опит в развиването на дейности в сферата на социалното предприемачество. За реализирането им са използвани средства от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007 -2013 г., Приоритетна ос 5: Социално включване и насърчаване на социалната икономика, Основна област на интервенция 5.1 „Подкрепа на социалната икономика“, Име на операцията“ Социално предприемачество. Популяризиране и подкрепа на социалните предприятия“. Участието на община Благоевград с проект е мотивирано от целта на Операцията „Социално предприемачество“, а именно подкрепа на процеса на развитие на социалната икономика за създаване на социален капитал чрез подкрепа на идеи за заетост и активност, развитие на социални умения и стимулиране на инициативи за самофинансиране на дейности в социалната сфера.

В периода м. март 2009 г. – м. юни 2011 г. община Благоевград реализира проект „Социално предприятие „Услуги в дома и градината“ ,Административен договор за безвъзмездна финансова помощ № BG 051PO001-5.1.01-0077-C0001. Бенефициент по проекта е Сдружение „Асоциация на доставчиците на социални услуги“, а партньори са

Този документ е създаден в рамките на Договор за субсидия № В2.9с.11 от 06.10.2017 г., проект „Зелена заетост при управлението на биоразградими отпадъци“ (Green_Crew), сключен между Община Серес и Министерство на икономиката и развитието, който се осъществява с финансовата подкрепа на Програма за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A „Гърция – България“ 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие.

четири общини - Айтос, Благоевград, Бяла Слатина и Велико Търново. Основаната цел на проекта е постигане на устойчиво развитие на социалното предприемачество в изброените общини чрез предоставяне на нови услуги в социално предприятие “Услуги в дома и градината”. Основните дейности на проекта включват разработване и тестване в практиката на цялостен модел за маркетинг и работа на социално предприятие “Услуги в дома и градината” с участието на хора с увреждания и продължително безработни. За целта през обучение са преминали определен брой хора, желаещи да работят като озеленители и помощници в дома – за община Благоевград броят им е общо 40 човека, разделени на две групи по 20. Част от обучаемите са били и хора, ползващи резидентни услуги на територията на общината (Защитено жилище за лица с умствена изостаналост и Защитено жилище за лица с психични заболявания).

Въпреки успешно приключените обучения, в община Благоевград развитието на социално предприятие, което да предоставя комунално-битови услуги за населението не е успешно. Няма данни за постигнати устойчиви резултати за упражняване на професията от обучените лица след края на проекта. Отчетено е желание от представители на целевата група по проекта да участват в обучения и да усвоят и практикуват професия, свързана с предоставянето на услуги от подобно естество по домовете. Проявен е интерес и от хората, към които са насочени тези услуги – предимно възрастни и самотно живеещи хора, които изпитват затруднения да се справят сами с подобни дейности. Въпреки това, след края на проекта, дейността не е продължила.

Фиг. 5. Проект „Социално предприятие „Услуги в дома и градината“

Причини за липсата на устойчивост на резултатите по проект „Социално предприятие „Услуги в дома и градината“ са няколко:

- Целта на проекта не е включвала конкретно създаването на социално предприятие във всяка от общините-партньори;
- В онзи момент община Благоевград не е припознала дейността като възможност за поставяне на началото на ново социално предприятие на територията ѝ. Факторите, оказали влияние за това в онзи момент са няколко: липсата на опит в общината (в това число и в местните неправителствени организации) в създаването и поддържането на дейността на подобно социално предприятие, липсата на законодателство в сферата на социалното предприемачество към онзи момент;
- Трудности при намирането на пазар за тези услуги – това е периода, в който вече активно, със средства по ОПРЧР и чрез национални програми се налагат социалните услуги „социален асистент“, „личен асистент“, „домашен помощник“, които се предоставят безплатно и неформално включват и услугите, които едно евентуално социално предприятие, създадено по проекта би предоставяло;
- Недостатъчната популярност на подобна платена помощ като отделна група услуги, които не са предназначени само за крайно нуждаещи се, които имат затруднения дори със самостоятелното справяне с ежедневните си потребности. С оглед гореизложеното би могло да се заключи, че въпреки съществуващия местен опит и наличните към настоящия момент предприятия, определили себе се като социални социалното предприемачество остава почти незабележимо в Община Благоевград. Все още липсва достатъчна разпознаваемост на социалните предприятия като иновативен модел за създаване на заетост на групи в неравностойно положение на пазара на труда, както и на нова форма за активно социално включване. Няма практика за подкрепа от страна на местната власт към социалното предприемачество. В тази посока не съществува нито практически

опит, нито разработени документи, регулиращи на местно ниво подобна евентуална подкрепа. Това пречи на дефинирането на областите, политиките и местните проблеми, където на възможностите на социалните предприятия все още са неизползвани и силно подценени.

От друга страна проследената по-скоро епизодична дейност на социални предприятия на местно ниво и мнения от ангажирани страни дава основание да се направи извода, че функциониращите в сектора организации възприемат като стимул за развитие наличието на законодателство, което освен общия им статут урежда и възможностите за подкрепа от страна на местната власт.

Все още най-разпространени и разпознаваеми, както за социалните предприемачи, така и за евентуалните ползватели са дейностите по предоставяне на определени социални или образователни услуги. Но в процеса на проучване, проведено за изготвяне на настоящия доклад се констатира интерес и към нови дейности, в това число и такива, свързани с управлението на отпадъци.

Дългогодишната дейност на ТПКИ „Рила“ и устойчивост на резултатите ѝ доказват по-голямата издръжливост на кооперативните предприятия в сравнение с традиционните такива, особено в периоди на криза и други по-малки икономически предизвикателства. Прилагането на подобен по-устойчив модел на работа би могъл да послужи като успешна основа за развитието на дейност в сфера, различна от характерните за социалните предприятия в община Благоевград до момента.

Анализ и оценка в областта на управлението на отпадъците на територията на община Благоевград:

Управлението на отпадъците на територията на община Благоевград се осъществява от общинската фирма „Биострой“ ЕООД, която извършва дейности по сметосъбиране и сметоизвозване на смесените битови отпадъци от домакинствата, строителните отпадъци и др. Има въведена система за разделно събиране на отпадъци от опаковки, в това число хартия и картон, пластмаса, стъкло и метал от домакинствата. Община Благоевград има сключен договор с организация за оползотворяване, която има съответните разрешителни за събиране, транспортиране и рециклиране на тези отпадъци и по този начин изпълнява своите ангажименти, посочени в Закона за управление на отпадъците. Системата

функционира добре и общината изпълнява успешно постигането на целите. Все още на територията на община Благоевград няма въведена система за разделно събиране на биоразградими и зелени отпадъци, но с изграждането на компостиращата инсталация за разделно събрани зелени отпадъци, инсталацията за предварително третиране на смесени битови отпадъци и анаеробната инсталация за разделно събрани биоразградими отпадъци, предстои въвеждане на система за разделно събиране на биоразградими и зелени отпадъци чрез поставяне на контейнери на домакинствата.

За подобряване на екологичната ситуация на територията на община Благоевград се изпълняват два проекта по приоритетна ос 2 „Отпадъци“ на Оперативна програма „Околна среда“ 2014-2020 г. в областта на управление на отпадъците. През 2019 г. беше изградено и въведено в експлоатация регионалното депо за неопасни отпадъци, което се реализира по проект *“Изграждане на регионална система за управление на отпадъците, регион Благоевград, обслужващ общини Благоевград, Симитли, Рила, Кочериново и Бобошево – I-ви етап“*, финансирано от държавния бюджет чрез Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС). Депото е изградено на площ от 106 ха, разположено в местност „Текето“, землището на с. Бучино и м. „Цалените“ в землището на с. Българчево, община Благоевград.

Регионалната система за управление на отпадъците, регион Благоевград включва:

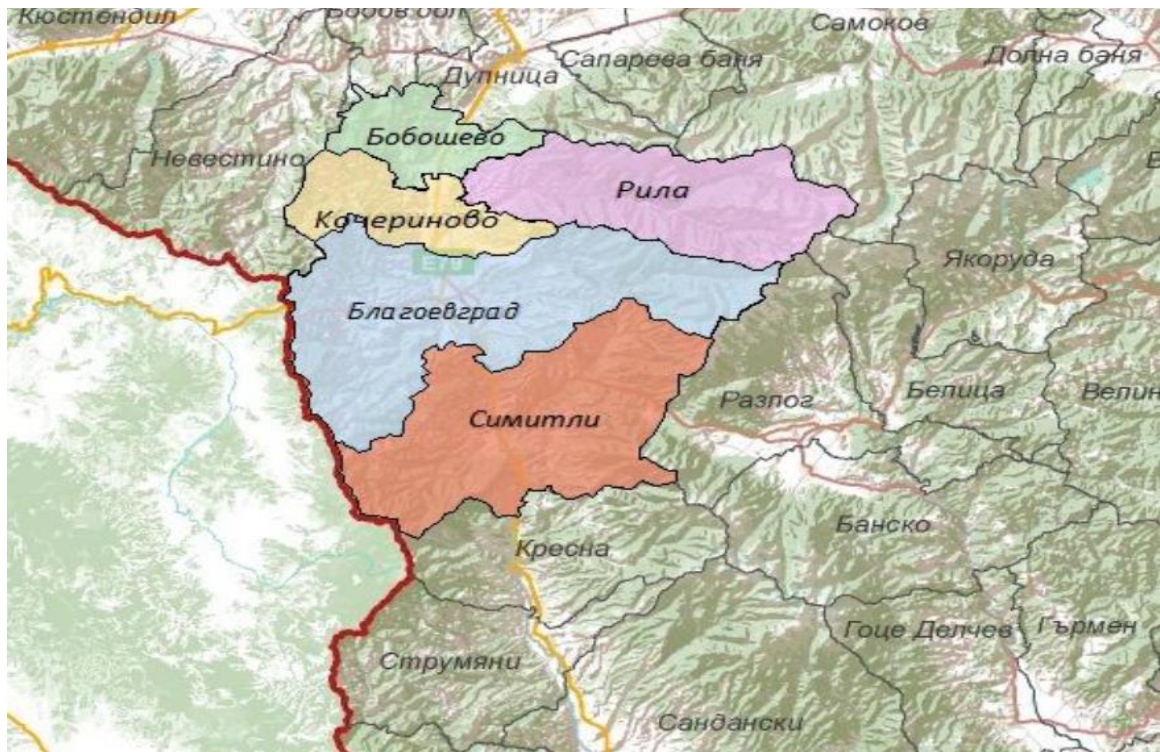
- Изграждане на нови клетки за неопасни отпадъци на площадката на регионалното депо – 2 бр. със средногодишен капацитет за 20 566 т/год. (усреднена прогноза за годишно депонирани отпадъци за периода 2015 – 2040., след въвеждане в експлоатацията на инсталациите за сепариране и компостиране);
- Изграждане на инсталация за купово компостиране на събраните зелени отпадъци от община Благоевград с капацитет 2 300 т/год. зелени отпадъци на площадката;
- Изграждане на инсталация за сепариране с капацитет 24 000 т/год. на площадката;

- Изграждане на инсталация за контейнерно компостиране на сепарираните биоразградими отпадъци от общината за 3 200 т/год. биоразградим отпадък на площадката;
- Изграждане на площадка за безвъзмездно предаване на разделно събраните отпадъци от домакинствата за община Благоевград оразмерена за капацитет от 4 400 т/год. в УПИ ХХ618.21, в регулационните граници на гр. Благоевград;
- Рекултивация на старото депо на община Благоевград (намиращо се на площадката на регионалното депо).

Капацитетът на изграденото регионално депо е около 574 240 м³ отпадъци.

На територията на регионалното депо и в съседен на него имот предстоят да се изградят компостираща инсталация за разделно събрани биоразградими и зелени отпадъци, инсталация за предварително третиране на битови отпадъци и анаеробна инсталация за разделно събрани биоразградими отпадъци, които ще обслужват общините от Регионалното сдружение за управление на отпадъците – Благоевград (PCYO – Благоевград). Площадката на регионалната система за управление на отпадъците се намира на терен, собственост на Община Благоевград.

Общините от PCYO – Благоевград участват съвместно, като партньори в изграждането на компостираща инсталация за разделно събрани биоразградими и зелени отпадъци, инсталация за предварително третиране на битови отпадъци и анаеробна инсталация за разделно събрани биоразградими отпадъци.

Фиг. 6. Териториален обхват на РСУО - Благоевград

Към момента на територията на общините от РСУО - Благоевград няма изградени, изграждащи се и планирани за изграждане инсталации за предварително третиране на битови отпадъци, както и инсталация за оползотворяване и рециклиране на биоразградими битови отпадъци, в т.ч. и компостиране на биоотпадъци.

Община Благоевград, заедно с общините-партньори Симитли, Рила, Кочериново и Бобошево и членове на Регионалното сдружение за управление на отпадъците – Благоевград имат сключени административни договори за безвъзмездна финансова помощ с Министъра на околната среда и водите на Република България чрез Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“ по два проекта, а именно:

- 1) „Проектиране и изграждане на допълнителна инфраструктура /инсталация за предварително третиране на битови отпадъци и компостираща инсталация за разделно събрани биоразградими и/или зелени отпадъци/ за развитие на регионалната система за управление на отпадъците на регион Благоевград, включващ общини Благоевград, Симитли, Рила, Кочериново и Бобошево“.

2) *“Проектиране и изграждане на анаеробна инсталация за разделно събрани биоразградими отпадъци за регионална система за управление на отпадъците на Регион Благоевград”.*

Очакваните резултати от реализацията на двата проекта:

- 1) Достигане на по-високо ниво на управление на отпадъците в общините от РСУО - Благоевград съгласно йерархията при управлението им, заложена в действащото законодателство;
- 2) Намаляване на количеството на депонираните отпадъци чрез изграждане на компостираща инсталация за разделно събрани биоразградими и зелени отпадъци, инсталация за предварително третиране на битови отпадъци и анаеробна инсталация на разделно събрани биоразградими отпадъци и насърчаване на тяхното рециклиране и оползотворяване;
- 3) Организиране на разделно събиране, рециклиране и оползотворяване на биоразградимите отпадъци;
- 4) Обработване и третиране на биоразградимите отпадъци по безопасен за околната среда начин;
- 5) Изграждането на инсталациите и въвеждането им в експлоатация ще допринесе за постигане на националните цели, зложени в националното законодателство и в Националния план за управление на отпадъците 2014-2020;
- 6) Насърчаване на активно участие на обществеността в управление на отпадъците.

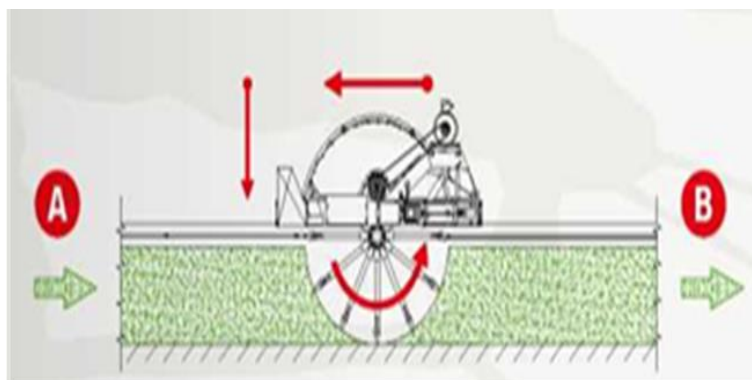
Инсталацията за компостиране на разделно събрани зелени отпадъци ще бъде разположена на територията на регионалното депо, като ще оперира само с разделно събрани зелени и дървесни отпадъци. Инсталацията ще бъде с капацитет **2 516 т/год**. Планираната година за пускане в експлоатация е 2021 г.

Избраната технология е инсталация в открити клетки с навес, с автоматизирана система за разместване и разбъркване.

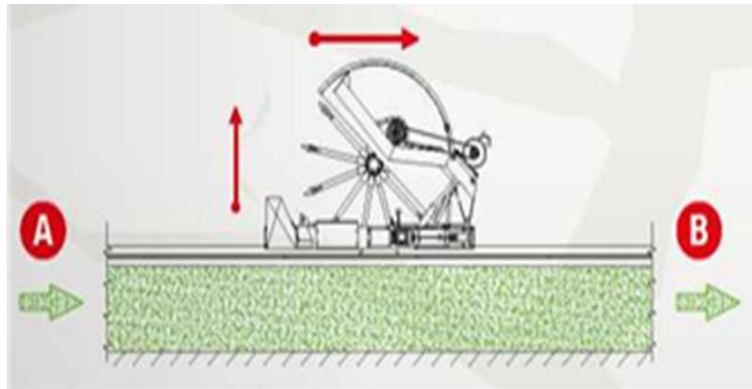
Фиг. 7. Компостиране в открити клетки с навес

Към системата се предвижда аериране, което е предпоставка за по-бърз и качествен процес на компостиране. Заради предвиденото аериране на първите 25 м. от линията и естеството на входящите потоци - зелени и дървесни отпадъци, не се предвижда оросяване на компоста, от една страна поради по-високото съдържание на влага в зелените отпадъци, а от друга - поради ежедневното разбъркване на материала.

Фиг. 8. Автоматизираната система при работа

Фиг. 9 Автоматизираната система при преместване

Технологията за компостиране в открити клетки с навес, чрез автоматизирана система за размесване и разбъркване е подходяща за условия, където поддържащите дейности за правилно протичане на процеса на компостиране са в малка зависимост от климата, а използваните машини са с ниски оперативни-експлоатационни разходи и опростено обслужване. Оперативните разходи са оптимизирани, тъй като системата е автоматизирана и няма необходимост от непрекъснато наличие на обслужващ персонал. Ако инсталацията има автоматично пълнене, присъствието на работен екип се изисква само при програмиране на циклите.

Инсталацията за предварително третиране на смесени битови отпадъци ще бъде разположена на територията на регионалното депо, в конструкцията на няколко нива ведно с инсталацията за компостиране на разделно събрани зелени и дървесни отпадъци. Инсталацията ще бъде с капацитет **24 117 т/год.** смесено събрани битови отпадъци, а планираната година за пускане в експлоатация е 2021 г.

Фиг. 10. Инсталация за предварително третиране

Инсталацията ще осигурява отделяне на възможно най-голямо количество рециклируеми фракции от потока смесено събрани битови отпадъци, които впоследствие ще бъдат предавани за рециклиране и оползотворяване.

Инсталацията за предварително третиране включва оптимална комбинация между механизация, оборудване и ръчен труд. Проучени и анализирани са потоците рециклируеми отпадъци, така че да се постигнат задоволителни резултати по предварително им третиране и сепарация. Линията е съобразена със спецификата на отпадъците, като са взети предвид рискови позиции, които могат да повлияят на процеса. Предвидено е първоначално предварително сортиране на едрогабаритни отпадъци, както и оборудване, което да спомага за максимални резултати. Тази високотехнологична линия ще даде възможност за безпрепятствено опериране и постигане изцяло на целите за отклоняване на рециклируеми отпадъци от депониране, поставени за изпълнение пред общините от РСУО Благоевград. Технологичният процес завършва с пресоване и балиране на сепарирани отпадъци за удобното им и компактно транспортиране към рециклиращите фабрики. Към системата има и модул за стабилизиране на остатъчната органичната фракция преди депонирането ѝ.

Захранването на инсталацията и отделните ѝ части се осъществява посредством челен товарач. Подситовата фракция и остатъчните отпадъци подлежат на раздробяване и последваща стабилизация.

След сортиране на отпадъците само малка част от тях ще бъде депонирана. Инертните материали ще бъдат изцяло депонирани поради невъзможност да бъдат оползотворени или стабилизирани.

За анаеробната инсталация за разделно събрани биоразградими отпадъци е препоръчана технология на анаеробно разграждане на битови биоразградими отпадъци, е чрез метода на суха метанизация. Към тази инсталация ще се изгради съоръжение за последващо закрито компостиране, биофилтър и когенерационен модул за производство на електрическа и топлинна енергия. По проекта ще бъде изградена една инсталация за анаеробно разграждане по метода на суха метанизация. Определеният капацитет е 15 819 т. разделно събрани биоразградими отпадъци за 2021 г.

Фиг. 11. Инсталация за суха метанизация

Предимството на тази технология е неповлияването на процеса от различните замърсители, които попадат в събрания отпадък. При процеса, отделянето на замърсителите

се извършва в крайния етап – при скрининг (пресяване) на произведения от аеробната инсталация компост.

По данни на изготвения Морфологичен анализ за състава и количеството на отпадъците на територията на община Благоевград за 2016 г., е установено, че количествата депонирани биоразградими отпадъци са 27 429 тона, което представлява 91% от депонираните битови отпадъци. Разделно събрани зелени отпадъци от поддръжката на общински паркове и градини в община Благоевград са 5 616 тона зелени отпадъци от тези биоразградими отпадъци.

Данните за състава и количеството битови отпадъци генерирани на територията на община Благоевград за 2016 г. са представени в следната таблица:

Фракция	%	т/год.
Хранителни	26,25	10 235,68
Хартия и картон	15,53	6 055,62
Пластмаса	17,98	7 010,95
Текстил и кожа	10,83	4 222,95
Гума	1,01	393,83
Градински	12,14	4 733,76
Дървесни	2,02	787,66
Стъкло	4,89	1 906,76
Метали	2,12	826,65
Инертни	7,14	2 784,11
Опасни	0,09	35,09
ОБЩО	100,00	38 993,07

Таблица 3. Количество и състав на отпадъците на община Благоевград за 2016 г.

Въвеждането на система за разделно събиране е дълъг процес, който изисква поэтапни адекватни мерки с постоянно анализиране на резултатите и възможност за ревизиране на мерките и подхода. Ето защо при интегриране на проектите за изграждане на инсталация за компостиране на разделно събрани зелени и дървесни отпадъци и инсталация за анаеробно разграждане на разделно събрани биоразградими отпадъци се възприе консервативен подход при определяне на капацитетите на инсталацията за компостиране, с цел подготовка и реализация за мерките по разделно събиране, които за нуждите на инсталацията за анаеробно разграждане трябва да се осъществят в по-голяма степен.

Изграждането на новите инсталации ще осигури оползотворяване на биоразградимите и зелените отпадъци, депониране и третиране на отпадъци по екологосъобразен начин и спазване от страна на общините на всички законоустановени норми в областта на управлението на отпадъците.

При изготвянето на настоящия доклад бе проведено допитване сред служители на социални услуги на територията на община Благоевград, служители на институции, които работят предимно с хора от уязвими групи (Дирекция „Социално подпомагане“ – Благоевград, Дирекция „Бюро по труда“ - Благоевград), служители в частна фирма - лицензиран трудов посредник, работещ предимно на територията на община Благоевград („Персонал Инвест“ ЕООД – Благоевград). В допитването се включиха общо 38 служители. Допитването целеше да събере впечатленията и мненията на служителите от изброените организации, отнасящи се до приемането на социалното предприемачество като възможност за подобряване на условията на живот в община Благоевград, в това число и социалното включване на хората в риск. Изборът да се проведе допитване сред тях е определен с разбирането, че впечатленията и мненията им са формирани на база на ежедневните им контакти с хора от уязвими групи, които имат нужда от подкрепа за приучаване към самостоятелен начин на живот, помощ за професионално ориентиране и мотивиране за участие на пазара на труда като възможност за промяна на качеството им на живот и за социалното им включване.

На територията на община Благоевград има действащи над 20 социални услуги, като почти половината от тях са такива, предоставящи подкрепа в общността за пълнолетни лица – три Центъра за настаняване от семеен тип, три Защитени жилища, два Дневни

центъра за пълнолетни лица с увреждания, Център за временно настаняване. При всички тези социални услуги, част от подкрепата включва подпомагане, с цел трудова реализация. Служителите, работещи в тях, споделят, че дейностите, насочени към развиване на трудови навици и базови умения, необходими за упражняването на някои видове труд са в основата на подкрепата за хората. В по-голямата си част тези дейности са под формата на трудотерапия, провеждана на място в съответните заведения. Най-застъпена е функционално-битовата и занимателната трудотерапия. Много по-слабо в работата си персонала на част от СУ използва частично производствена трудотерапия (леки ремонтни дейности, земеделски дейности). В резидентните услуги за пълнолетни лица с по-лека степен на увреждания на територията на община Благоевград, подкрепата за настанените включва регистрация в ДБТ или други лицензирани трудови посредници, помощ за участие в подходящи обучения и курсове за придобиване на умения или професионална квалификация, помощ при намиране и започване на работа. Като резултат от тези целенасочени усилия има потребители на СУ, на които е осигурена трудова заетост.

Служителите в тези социални услуги са единодушни в мнението си, че хората, които ползват резидентни услуги или дневни форми на подкрепа и имат трудова реализация, съобразена с техните възможности и интереси, постигат реално и пълноценно социално включване. Наблюдава се трайна промяна на качеството им на живот и мотивацията им за социална активност.

Служителите на ДСП - Благоевград споделиха, че част от хората от уязвими групи, които са получили възможност за успешна трудова реализация, променят мнението си, че ползването на съществуващите в страната механизми за социална подкрепа е достатъчно за пълноценен живот. При проведеното проучване анкетираните обърнаха внимание, че не просто започването на някаква работа, а осигуряването на трудова заетост, която е съобразена с реалните възможности и желания на хората от уязвими групи е това, което влияе най-силно на мотивацията им за промяна и развитие.

Служителите на ДБТ – Благоевград и на частната фирма -лицензиран трудов посредник са единодушни, че социалното предприемачество би е сериозна възможност за запълване на съществуващ вакуум на пазара на труда за трудова реализация на хора от уязвими групи, в това число трайно безработни, хора без никаква или с ниска степен на

образование и квалификация. С оглед спецификите на социалното предприятие служителите, участвали в допитването смятат, че за да се активира социалното предприемачество би следвало да се акцентира и върху създаването на максимално подходяща среда за това. Това включва и включването на нови посреднически услуги: семеен трудов консултант; консултация и менторство след започване на работа; така нареченото „мобилно бюро по труда“. Всъщност подобни услуги биха могли да се нарекат и интегрирани, тъй като за предоставянето и допълването им биха могли да се използват ресурси не само то институциите и частните организации, работещи в сферата на пазара на труда.

След провеждане на допитването бяха обобщени и подредени по брой споделяния мненията на служителите в социалните услуги и институциите, които работят предимно с хора от уязвими групи, по отношение на важните условия за постигане на тяхното социално включване. Обобщенията мнения са следните:

- Наличие на достатъчно социални предприятия в общината, като една от възможностите за трудова реализация, извън трудотерапите, подкрепената заетост или други форми;
- Разнообразие в сферите на дейност на социалните предприятия, действащи на територията на общината - наложеният вече индивидуален подход на работа в социалните услуги дава възможност при потребител на СУ да се развиват най-силните му страни и умения. Ефектът от подобен индивидуален подход на работа може да бъде устойчив при наличието на възможности за прилагане на новопридобитите/доразвитите умения. Познатите сфери на дейност на социалните предприятия предполагат ограничен кръг от хора, които могат да бъдат включени в заетост. Насочване на вниманието към различни и актуални сферите на дейност на тези предприятия ще има положителен ефект. Управлението на отпадъците е една от новите възможности пред социалното предприемачество, която служителите, сред които е проведено допитването, определят като изключително подходяща. Причината за това е, че темата за управлението на отпадъците, в това число и разделното събиране на биоразградими отпадъци вече е достатъчно актуална тема за обществото. Тя

предизвиква голям интерес поради сериозното ѝ влияние върху качеството на живот на хората и възможностите хората със своите умения и целенасочени действия да повлияят положително на процеса. Анкетираните служители споделят, че хората, с които работят проявяват интерес към темата, поради факта, че това е сериозна възможност за навлизането в практиката на нови професии в областта на управлението на отпадъците и опазването на околната среда. За клиентите на ДБТ и организациите, занимаващи се с трудово посредничество тези професии са важни, тъй като биха могли лесно да се усвоят необходимите умения за упражняването им. Другият фактор, който превръща тези професии в привлекателни е възможността за тяхното продължително упражняване, поради сериозността на проблема с управлението на отпадъците и непрекъснатата необходимост от опазването на околната среда.

- Възможности за включване на потребителите на услугите в допълнителни форми на обучение за придобиване/повишаване на умения и квалификация, извън тези, които могат да бъдат организирани в самата социална услуга;
- Информирание, мотивиране и подкрепа на предприемачи в посока разкриване и развиване на социални предприятия;
- Информирание и мотивиране на ангажираните със социално предприемачество за нови и актуални сфери на дейност, в това число и управление на отпадъците;
- Информирание и подкрепа за социалните предприемачи по административни въпроси, свързани с наемане на хора от уязвими групи на работа.

Обобщени мнения на служителите в социалните услуги и институциите

Фиг. 12. Обобщени мнения на служители в социалните услуги и институциите

VII. КОНСТАТАЦИИ, ИЗВОДИ, ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

Заключения и препоръки по отношение на управление на отпадъците

Повишаване на информираността по отношение на управлението на отпадъците и мотивацията на различните социални групи и на бизнес организациите е от критична важност за подобряване на резултатите при управлението на отпадъците. Следва да се предвиди разширяване на обхвата на информационните дейности за обществеността и бизнеса, дейности, които традиционно се подценяват от компетентните институции.

Важна предпоставка за това са част от изпълняваните до момента в общината мерки, като участието в редица национални и местни кампании за почистване от отпадъци чрез участие на доброволци, включване в ежегодният конкурс за общини „За чиста околна среда”, участие в регулярните информационни кампании на организациите по оползотворяване, подпомагане за провеждането на мини кампании в образователните

институции на местно ниво и други подобни инициативи, организирани от неправителствени организации.

Би могло тези дейности да се допълнят с периодично организиране на тематични информационни и доброволчески кампании, предоставянето на информация от НСИ за битовите отпадъци по общини и др.

На този етап, изпълняваните от общината мерки отчитат степен на ефективност и по отношение субординацията между отделните дейности, така че да се извлече синергичен ефект и подобряване на общата ефективност от тях.

Общината осигурява устойчивост и допълняемост на местно ниво на националните политики в сферата. Поради тази причина мерки като:

- прилагане на дългосрочна национална комуникационна стратегия за управление на отпадъците;
- практическото приложение на нормативната уредба в сферата на управлението на отпадъците, която вмениява като задължение на общините да провеждат регулярни информационни кампании по дейности, свързани с опазване на околната среда и управлението на отпадъците и да включват в общинските програми за управление на отпадъците мерки за информиране на обществеността и бизнеса, следва да се разглеждат като взаимнообвързани и целящи постигане на максимален ефект от усилията на местно равнище.

Друга група мерки, които са във фокуса на общината, са тези, които целят осъществяването на консултациите с обществеността, проучване мнението и нагласите на гражданите на местно ниво при разработването на общински програми за управление на отпадъците.

Те имат за цел отчитането на мнението на гражданите и бизнеса и прякото им привличане в процеса на вземане на управленски решения.

Начините, по които се проучва мнението на жителите и се осигурява възможност за тяхна инициатива основно са анкети, проучвания, инициирани от общината срещи, възможност за подаване по електронен път на мнения и предложения.

Дейността на общината би следвало да бъде продължена и допълнена с активно участие в национални програми за подобряване информираността и участието на населението и бизнеса, относно дейностите по управление на отпадъците.

Биха могли да се допълнят дейностите за информиране чрез публикуването на интернет страницата на общината на информация за местоположението, вида и условията за предаване на разделно събрани отпадъци от домакинствата и юридическите лица, провеждането на обучителни програми за бизнеса за предотвратяване на отпадъците и ефективното им използване като ресурс, създаване на интернет платформи за обмен на добри бизнес практики и др.

Заключения и препоръки по отношение на социалното предприемачество в община Благоевград:

Европейската тенденция, която вече започва да се откроява и в страната е осезаемото участие на социалните и основаните на солидарност предприятия в социалната икономика. Те съчетават по-широки социални цели и цели по отношение на околната среда и общността с управление, което следва предприемачески модел. В момента предприятията, които действат като социални в община Благоевград са ангажирани с предоставянето на социални услуги и услуги за трудова интеграция на групите в неравностойно положение. Въпреки, че промяната в националното законодателство в сферата е факт съвсем, вече се наблюдава интерес към разширяване на обхвата на дейностите, с които социалните предприятия имат право да се ангажират, като например предоставянето на обществени услуги, включително и в областите на културата и околната среда. В община Благоевград този интерес все още е слабо изразен и се регистрира като събиране на информация за съществуващи практики от позицията на наблюдаващи и изучаващи чуждия опит. Все още не е регистрирана конкретна инициатива в сфера и с дейности, различни от обичайните. На този етап нормативната промяна се разчита като възможности за подкрепа от страна на местната власт към съществуващи дейности, която все още не е конкретно формулирана.

С оглед гореизложеното, следва да се отбележи важноста и необходимостта от създаване на условия и възможности на местна почва за разширяване на обхвата на

социално предприемачество. За това са необходими общите усилия на цялата местна общност. Развитието би следвало да отчита европейските тенденции през последните години в сферата на социалната икономика и социалното предприемачество, които са насочени към изграждане на бизнеси, базирани на социалното включване, развитие на колаборативна икономика и развитие на кръгова икономика. Трябва да се използват новите възможности, които Законът за предприятията на социалната и солидарна икономика дава на общините, за да подкрепят и насърчат инициативи в сферата на социалното предприемачество (възмездно учредяване в полза на социалните предприятия на право на строеж върху общински имот или на право на ползване на общински имоти и вещи без търг или конкурс, а само с решение на Общински съвет; финансово подпомагане за повишаване на квалификацията на наетите лица от уязвима социална група в рамките на общини, където нивото на безработица е по-високо или равно на средното за страната; възможност за участие на местни власти във форми на сътрудничество със социални предприятия).

Изводи:

Отчитайки всичко изброено до тук, може да се направи извода, че в общината има реални условия за създаването на социално предприятие, което да насочи дейността си към по-различна от обичайните дейности, в това число управлението на биоразградимите отпадъците.

Преди да се формулират ползите от развитието на социално кооперативно предприятие в областта на употребата на „зелени отпадъци“ на територията на община Благоевград е важно да се уточни, че целите на социалното предприемачество не зависят от сферата на дейност на предприятието и са насочени към: укрепване на социалната солидарност и сближаване; укрепване на способността за решаване на социални и други важни за обществото проблеми; предоставяне на продукти и услуги, които са в обществен интерес; насърчаване на социалните иновации; разработване на нови възможности за заетост; допълнителни работни места за уязвими групи хора на пазара на труда.

Ефективността от появата и развитието на социално кооперативно предприятие в областта на употребата на „зелени отпадъци“ на територията на община Благоевград би могла да се обобщи по следния начин:

- Засилване на ролята на местната общност при развиване на нови подходи и модели за справяне с бедността и социалното изключване, дължащо се основно на липсата на възможност за професионална ангажираност и реализация на уязвими групи.
- Фокусиране на дейността на социалното предприятие към сферата на управлението на отпадъци има всички предпоставки да повлияе положително на неговата конкурентоспособност и устойчивост.
- Развитието на социално предприятие в сферата на управление на отпадъците, ще позволи формулирането на ново знание и отношение в местната общност, относно същността и съдържанието на приносите на социалните предприятия за качеството на живот на хората.
- Появата на социално предприятие с дейност, насочена към управлението на отпадъците ще повлияе на положително на подобряването на качеството на живота на местно ниво. Фактът, че околната среда (в частност управлението на отпадъците) е един от съществените елементи на качеството на живота, наред със социалните и икономически аспекти, е осъзнат от страна на местното самоуправление. Местните власти са най-добре запознати със състоянието и проблемите на околната среда, в това число и с управлението на отпадъците на територията на съответната община. Мерките, които предприема местната власт в тази посока ще срещнат естествен партньор при реализацията им в лицето на евентуално социално предприятия със същия предмет на дейност.
- Успешният модел на работа на социалното предприятие в нова сфера на дейност би могъл да бъде приложен при формиране и при развитие на нови и съществуващи социални предприятия на местно ниво.
- За постигане на добри резултати в областта на разделното събиране и компостиране на биоразградимите отпадъци е необходимо непрекъснато повишаване на осведомеността на населението. От изключително значение е разделното събиране на биоразградимите и зелените отпадъци, с цел третиране на безопасен за околната среда начин и получаване на краен продукт – компост, който може да бъде използван за собствени нужди и в земеделието.

- Непрекъснат мониторинг на общинските програми за управление на отпадъците, с цел проследяване на заложените за изпълнение в тях мерки по отношение на управлението на биоразградимите отпадъци
- Необходимо е редовно информиране на гражданите, чрез публикуване на актуална информация на сайта на Община Благоевград и по друг подходящ начин.
- С цел ефективно оползотворяване на биоразградимите отпадъци е необходимо целогодишно реализиране на кампании в подкрепа на повторното им оползотворяване чрез провеждане на информационни кампании, посещения на място, разпространение на информационни брошури, медийни кампании – чрез местни радио, телевизия и вестници.
- Използване на домашно компостиране, като метод за рециклиране на биоразградимите отпадъци на територията на община Благоевград.

VIII. ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

1. Директива 2006/12/ЕО относно отпадъците
2. Директива 1999/31/ЕС относно депонирането на отпадъци
3. Национален план за управление на отпадъците 2014-2020 г.
4. Общински план за развитие на Община Благоевград 2014-2020 г.
5. Програма за управление на отпадъците Община Благоевград 2015-2020 г.
6. Национален стратегически план за поетапно намаляване на количествата биоразградими отпадъци, предназначени за депониране 2010-2020 г.
7. Стратегия „Европа 2020“ на ЕС
8. Прединвестиционни проучвания за инсталациите
9. Насоки за кандидатстване за финансиране по ОПРЧР 2007-2013 г.
10. Насоки за кандидатстване за финансиране по ОПРЧР 2014-2020 г.
11. Насоки за кандидатстване за финансиране по ОПОС 2014-2020 г.
12. Закон за опазване на околната среда
13. Закон за управление на отпадъците
14. Закон за предприятията на социалната и солидарна икономика
15. Закон за социално подпомагане
16. Общинска стратегия за развитие на социалните услуги 2016 г. -2020 г.
17. Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020 г.
18. Национална концепция за социална икономика
19. Национална стратегия за младежта 2010-2020 г.
20. Дългосрочна стратегия за заетост на хората с увреждания 2011-2020 г.
21. Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Кооперации и реструктуриране“ (становище по собствена инициатива)

